

ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ

Підготовлено в рамках реалізації
і за підтримки Програми Європейського Союзу
ERASMUS+ 573861-EPP-1-2016-1-EE-EPPKA2-CBHE-JP
«European Human Rights Law for Universities of Ukraine and
Moldova» – HRLAW

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Цей проект фінансується за підтримки Європейської Комісії. Ця публікація відображає лише погляди автора, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

ЗМІСТ

MSc1 МІЖНАРОДНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	7
MSc2 ІММІГРАЦІЯ ТА АДВОКАЦІЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ І ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	12
MSc3 ПРЕЦЕДЕНТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ	16
MSc4 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ	28
MSc5 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЕТНІЧНИХ ТА МОВНИХ МЕНШИН	40
MSc6 ПРАВА ЛЮДИНИ І ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ	47
MSc7 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ І БЕЗПЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР	53
MSc8 РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОЗАХИСНОГО РУХУ	58
MSc9 ПРАВА ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ	64
PhD 1 ДОКТРИНА ТА ПРАКТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	75
PhD2 ПРОБЛЕМИ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	90
PhD3 ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ТОЛЕРАНТНІСТЬ	98
PhD4 ПРАВА ЛЮДИНИ, СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ	105
PhD5 ПРОТИДІЯ РАСИЗМУ, КСЕНОФОБІЇ ТА ЕКСТРЕМІЗМУ	120
LLL 1 БІЗНЕС І ПРАВА ЛЮДИНИ	125
LLL 2 ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК: ЮРИДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ	128

ВСТУП

Навчальна програма модулів, яка була розроблена в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського Союзу ERASMUS+ 573861-EPP-1-2016-1-EE-EPPKA2-CBHE-JP «European Human Rights Law for Universities of Ukraine and Moldova», включає в себе модулі магістерських курсів, модулів для підготовки аспірантів та модулів професійної підготовки.

Програми модулів були підготовлені науково-педагогічними співробітниками партнерських університетів України:

- Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Україна
- Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський Авіаційний Інститут», Україна
- Хмельницький національний університет, Україна
- Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю. Бугая, Україна

Метою проекту HRLAW є підтримка України і Молдови у подоланні викликів, пов'язаних із впровадженням Європейської політики та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини за рахунок створення потенціалу та розробки відповідного інструментарію.

Завдання проекту:

- створити Офіси Студентського Обмудсмену та запровадити Кодекс академічної чесності до вересня 2019 р.;
- впровадити кейс-орієнтовану програму з прав людини для студентів магістратури в українських і молдавських університетах до вересня 2019 року;
- впровадити кейс-орієнтовану програму з прав людини для докторантів в українських і молдавських університетах до вересня 2019 року;
- забезпечити механізм для інтенсивних заходів зі створення потенціалу для українських і молдавський тренерів з права до вересня 2019 року.

Група експертів-розробників:

І. А. Шуміло, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Є. В. Ткаченко, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

О. В. Сенаторова, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В. М. Стешенко, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

О. О. Уварова, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

К. О. Буряковська, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

К. К. Дайнеко Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Ю. С. Разметаєва, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Д. О. Вовк, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Д. С. Бойчук Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

О. М. Шуміло, Національний університет внутрішніх справ

Н. Ю. Кравчук, Неурядова організація «Gutta-Club»

А. А. Герц, Хмельницький національний університет

Т.О. Говорущенко, Хмельницький національний університет

А. А. Гринчак, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

С. В. Кухтик, Ю. В. Деркаченко, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

О. О. Гайдулін, В. Ю. Худолей, І. М. Шаркова, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

А. Л. Свящук, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

А.В. Боярчук, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

К.А. Данько, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Д.О. Штейнбрехер, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

В.О. Селевко, Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

MSc1 МІЖНАРОДНА СИСТЕМА

ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

ТЕМА 1. Історія розвитку та становлення міжнародної системи захисту прав людини

- Виникнення концепції прав людини. Історія розвитку прав людини.

- Документи, де містились окремі права людини. Ліга Націй, як перша міжнародна організація, під егідою якої приймалися договори у сфері захисту прав людини.

- Загальна декларація прав людини та основні права людини, що в ній закріплені.

- Основні органи та механізми захисту прав людини.

ТЕМА 2. Механізм ООН у сфері захисту прав людини

- Комітет ООН з прав людини. Структура, повноваження, механізми захисту прав людини. Процедура розгляду доповідей держав-учасниць.

- Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року.

- Спеціальні доповідачі Комітету ООН з прав людини, їх повноваження та статус.

- Розгляд індивідуальних повідомлень про порушення прав людини. Встановлення прийнятності повідомлення. Процедура розгляду.

- Перспективи реформування органів ООН, що здійснюють захист прав людини. Перспективи створення Міжнародного суду ООН.

ТЕМА 3. Європейська система захисту прав людини

- Основні нормативно-правові документи ЄС, що містять положення у сфері захисту прав людини. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Хартія ЄС про основні права.

- Європейський суд з прав людини та суд ЄС як механізми захисту прав людини. Компетенція судів, регламент. Критерії прийнятності скарг. Процедура їх розгляду.

- Рада Європи, Європейський парламент як суб'єкти забезпечення захисту прав людини. Їх структура, повноваження органів.

ТЕМА 4. Захист прав людини у країнах Африки

- Організація Африканської Єдності – основна регіональна африканська міжнародна організація. Статут ОАЄ.

- Боротьба проти колоніалізму та апартеїду – специфічні риси африканської моделі права захисту права людини.

- Африканська хартія прав людини і народів. Основні права людини зазначені в Хартії та механізм їх захисту. Африканська комісія з прав людини і народів.

- Захист прав жінок в Африці. Протокол про захист прав жінок в Африці.

- Африканська хартія прав і основ добробуту дитини. Основи захисту прав дитини, що здійснюється під егідою ОАЄ.

- Африканський Союз. Його мета, структура, керівні органи, завдання.

ТЕМА 5. Система захисту прав людини у мусульманських країнах

- Ліга арабських держав. Основні нормативно-правові акти регіону у сфері захисту прав людини. Багдадська конференція з прав людини в арабському світі. Арабська хартія прав людини. Каїрська декларація прав людини в ісламі. Загальна ісламська декларація прав людини.

- Специфіка конфлікту доктрин пріоритету світських норм та норм шаріату. Права людини за загальними принципами ісламського права.

- Організація ісламського співробітництва. Її структура, завдання.

ТЕМА 6. Міжамериканський досвід захисту прав людини

- Організація американських держав. Статут ОАД, структура ОАД, завдання.

- Основні регіональні міжнародні нормативно-правові акти у сфері захисту прав людини. Декларація про права та обов'язки людини. Американська конвенція про права людини.

- Міжамериканська комісія з прав людини. Її статус та повноваження у сфері захисту прав людини. Міжамериканський суд з прав людини.

ТЕМА 7. Інші регіональні системи захисту прав людини

- Азіатсько-Тихоокеанська бдекларція прав людини і народів: основні права людини, закріплені у Декларації.

- Асоціація держав Південно-Східної Азії – основна регіональна міждержавна організація у Південно-Східній Азії. Специфіка захисту прав людини у Південно-Східній Азії. Міжурядова комісія з прав людини в АСЕАН. Декларація прав людини АСЕАН: основні положення.

- Діяльність СНД у сфері захисту прав людини. Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини: основні позитивні та негативні риси. Угода про допомогу біженцям і вимушеним переселенцям. Міждержавний фонд допомоги біженцям і вимушеним переселенцям

ТЕМА 8. Захист прав людини, що здійснює ОБСЄ

- Організація з безпеки і співробітництва в Європі. Гельсінська нарада. Людський вимір безпеки ОБСЄ.

- Віденська зустріч 1989 року. Посилення міждержавного діалогу. Паризька, Копенгагенська та Московська наради.

- Структура ОБСЄ. Статус органів та уповноважених осіб ОБСЄ у сфері захисту прав людини.

- Співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями у сфері захисту прав людини. Співпраця ОБСЄ та Ради Європи.

MSc2 ІММІГРАЦІЯ ТА АДВОКАЦІЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ І ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

ТЕМА 1. АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВА БІЖЕНЦІВ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ

- Адвокація як правове явище.
- Підходи, рівні та види адвокації прав біженців.
- Рівні та інструменти адвокації прав біженців.
- Етапи адвокації прав біженців.

ТЕМА 2. ІММІГРАЦІЯ ЯК ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

● Умови і порядок імміграції в Україну іноземців та осіб без громадянства.

- Правовий статус іммігрантів в Україні.
- Юридична відповідальність іммігрантів за порушення законодавства України.

ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ»

● Еволюція поняття «біженець» в міжнародних документах 1920–1940 рр.

- Поняття «біженець» в Конвенції 1951 року про статус біженців і Протоколі 1967 року, що стосується статусу біженця.
- Регіональні підходи у визначенні поняття «біженець».
- Поняття «біженець» згідно із законодавством України.

ТЕМА 4. ПРОЦЕДУРА ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ

- Зв'язок інституту прав біженців з правами людини.
- Основні принципи визначення статусу біженця.
- Основні вимоги до процедури визначення статусу біженця у міжнародному праві.

- Елементи поняття «біженець».

ТЕМА 5. ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕДУРИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ

- Основні принципи і методи проведення інтерв'ю (співбесіди).

- Основні етапи процесу інтерв'ювання (співбесіди).
- Основні елементи процедури визначення статусу біженця.

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ БІЖЕНЦЯМ

- Особливості подання та дослідження доказів для надання притулку біженцям.

- Особливості розгляду заяв окремих категорій осіб.
- Особливості реалізації механізму надання, втрати та позбавлення статусу біженця в Україні.

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ»

- Співвідношення понять «біженці» та «внутрішньо переміщені особи».

- Еволюція поняття «внутрішньо переміщена особа» у законодавстві України.

ТЕМА 8. ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

- Зміст та структура обов'язку держави захищати права внутрішньо переміщених осіб.

- Процедура визначення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні.

- Правосуб'єктність внутрішньо переміщених осіб.

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНІ ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

- Надання допомоги внутрішньо переміщеним особам у рамках міжнародних організацій.

- Міжнародний механізм забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні.

ТЕМА 10. ЗДІЙСНЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

- Особливості здійснення та забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб.

- Особливості обліку та ведення реєстру внутрішньо переміщених осіб.

ТЕМА 11. ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

- Юридична природа права на захист житлових прав внутрішньо переміщених осіб.

- Особливості державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях внутрішньо переміщених осіб.

- Право на працю та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб.

ТЕМА 12. ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ТА МЕДИЧНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

- Особливості реалізації права на сім'ю внутрішньо переміщеними особами.

- Підтвердження факту народження дитини на тимчасово окупованій території України.

- Захист права внутрішньо переміщених осіб на медичну допомогу.

MSc3 ПРЕЦЕДЕНТНЕ ПРАВО

ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Мета опанування дисципліни в контексті підготовки магістрів юридичної спеціальності: сформувати у магістрантів систему теоретичних знань та практичних навичок з найактуальніших питань захисту прав і свобод уразливих верств населення, що виникають у галузі європейського права прав людини, необхідних для входження у професію юриста та достатніх забезпечити подальше самовдосконалення ними свого професійного та наукового рівня у цій галузі.

Завдання науки:

- ознайомити магістрантів з особливостями історії становлення та статусом Європейського суду з прав людини: основними джерелами, юрисдикцією, правовою природою рішень;
- сформувати у магістрантів уявлення про правову сутність поняття «уразливі особи» та основні підходи щодо класифікації цих осіб за різними суб'єктивними ознаками;
- засвоїти основні алгоритми дій, необхідні для кваліфікації актів зловживання або зневажання уразливим становищем певних осіб та представництва їхніх інтересів у національних судах та в Європейському суді з прав людини;

- закласти основи знань та вмінь, необхідних для можливого в майбутньому складання кваліфікаційних екзаменів на посади адвоката або судді, які приймаються відповідними кваліфікаційними комісіями в Україні.

Предмет дисципліни: комплекс принципів та правил тлумачення правових норм щодо захисту прав уразливих верств населення в Європейському суді з прав людини та пов'язані з ними матеріальні та процесуальні норми національного права України.

Місце науки в навчальному процесі

Наука «Прецедентне право Європейського суду з прав людини щодо захисту прав уразливих верств населення» вивчається після засвоєння курсів міжнародного публічного права, міжнародного приватного права та процесу, європейського права.

Знання та вміння (професійні компетенції), що формуються при вивченні науки.

ЗНАТИ:

- статус та юрисдикцію Європейського суду з прав людини;
- правову природу прецедентного права Європейського суду з прав людини;

- основні положення концепції «уразливих груп» (vulnerable groups) у міжнародному праві прав людини та прецедентному праві Європейського суду з прав людини;

- правові джерела захисту прав і свобод уразливих осіб у Європейському праві прав людини;

- керівні принципи ставлення до уразливих осіб і груп та організаційно-правові заходи їх захисту в державах – членах Ради Європи;

- фактичні обставини, які дозволяють кваліфікувати справу як таку, що стосується захисту прав уразливих осіб;

- форми зловживання або зневажання уразливим становищем різних категорій осіб;

- основні акти інтерпретації та судова практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав і свобод різних категорій уразливих осіб;

- практику виконання рішень Європейського суду з прав людини.

УМІТИ:

- аналізувати та порівнювати міжнародні та національні джерела захисту прав і свобод уразливих осіб;

- визначати компетенцію Європейського суду з прав людини щодо захисту прав уразливих осіб у конкретних ситуаціях;

- складати текст індивідуальної заяви та інші процесуальні документи, передбачені під час провадження справи у Європейському суді з прав людини;

- тлумачити зміст основних принципів, понять і норм з урахуванням інтерпретаційної практики Європейського суду з прав людини у справах щодо захисту прав і свобод уразливих осіб;

- оцінювати правомірність судового рішення національними судами України у справах, де стороною є уразлива особа, та оцінювати перспективність цієї справи у Європейському суді з прав людини;

- здійснювати юридичний супровід виконання рішення у Європейському суді з прав людини щодо захисту уразливих осіб.

Загальні компетентності:

- здатність до аналізу і синтезу;
- навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел);
- взаємодія (робота в команді);
- позитивне ставлення до несхожості та інших культур;
- здатність до навчання;
- здатність знаходити ефективні рішення у нових ситуаціях;
- розуміння культури та звичаїв інших країн;
- здатність працювати самостійно;

- знання особливостей та тенденцій сучасного цивілізаційного розвитку;
- вміння проводити дослідження міжнародного характеру та масштабу;
- критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі;
- ставитись з повагою до культурного різноманіття народів.

Фахові компетентності:

- аналізувати та порівнювати міжнародні та національні джерела захисту прав і свобод уразливих осіб;
- визначати компетенцію Європейського суду з прав людини щодо захисту прав уразливих осіб у конкретних ситуаціях;
- складати текст індивідуальної заяви та укладати інші процесуальні документи під час провадження справи у Європейському суді з прав людини;
- тлумачити зміст основних принципів, понять і норм з урахуванням інтерпретаційної практики Європейського суду з прав людини у справах щодо захисту прав і свобод уразливих осіб;
- оцінювати правомірність судового рішення національними судами України у справах, де стороною є уразлива особа, та оцінювати перспективність цієї справи у Європейському суді з прав людини;

- здійснювати юридичний супровід виконання рішення у Європейському суді з прав людини щодо уразливих осіб.

Для якісного вивчення дисципліни планується поєднання проблемних лекцій та кейс-семінарів з індивідуальною та самостійною роботою магістранта.

З огляду на це посібник розрахований на те, що головною формою підготовки має бути самостійна робота магістранта.

Зокрема стислий зміст лекційного матеріалу дозволяє лише зорієнтуватися у проблемі. Для більш докладного з'ясування змісту кожної теми необхідно виконати всі завдання, розміщені в основному тексті лекції під рубрикою «ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ».

ПРОГРАМА

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ УРАЗЛИВИХ ОСІБ ТА ГРУП НАСЕЛЕННЯ

1.1. Типологія уразливих груп населення: історико-правова реконструкція:

авУразливість як становище людини або групи людей;

- Соціальна ізоляція або відчуження як примушення до стану уразливості;

- Вербалізація морально-правових наслідків набуття статусу уразливої особи.

1.2. Інтерпретація поняття «уразливий стан особи»: законодавчі визначення та сучасний правовий дискурс:

- Інтерпретація легальної дефініції уразливого стану особи в українському законодавстві;

- Загальний логіко-лінгвістичний підхід до тлумачення дефініції «уразливий стан особи».

1.3. Класифікація уразливих осіб та груп населення: найбільш поширені підходи:

- Креативні підходи до класифікації уразливих осіб та станів;
- Загальноприйнятий суб'єктний підхід до класифікації уразливих осіб.

ТЕМА 2. НОРМАТИВНІ ТА ЮРИСДИКЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ОСІБ. ПРИНЦИПИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

2.1. Міжнародно-правова система захисту прав уразливих осіб та груп населення:

- Універсальні міжнародні нормативні та інституційні гарантії прав людини;
- Європейські міжнародно-правові гарантії прав людини.

2.2. Принципи та правила тлумачення ЄСПЛ Конвенції про захист прав і основоположних свобод:

- Загальні принципи тлумачення Конвенції;
- Спеціальні (галузеві) принципи тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

- Юридично-технічні правила інтерпретації прецедентів ЄСПЛ.

ТЕМА 3. ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ УРАЗЛИВИХ ЗАТРИМАНИХ ТА УВ'ЯЗНЕНИХ ОСІБ

3.1. Проблеми кваліфікації затриманих та ув'язнених як особливої категорії уразливих осіб

- Компаративно-правові аспекти визначення уразливих затриманих, арештованих та ув'язнених осіб в Європейському праві та національному праві України.

- Ознаки уразливих затриманих та ув'язнених осіб за прецедентною практикою ЄСПЛ.

3.2. Захист права на життя, свободу та особисту недоторканність уразливих затриманих та ув'язнених осіб та заборони їх катувань

- Тлумачення ЄСПЛ змісту ст. 2 Європейської конвенції з прав людини;

- Інтерпретація ЄСПЛ ст. 3 Європейської конвенції з прав людини;

- Тлумачення ЄСПЛ загальних положень ст. 5 Європейської конвенції з прав людини;

- Прецедентна практика тлумачення ЄСПЛ спеціальних положень ст. 5 Європейської конвенції з прав людини;

- Реалізація права на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту уразливих осіб (на самостійне вивчення).

ТЕМА 4. ЗАХИСТ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ОСІБ ЗА СТАТЕВОЮ ТА ВІКОВОЮ ОЗНАКАМИ

4.1. Визначення у прецедентному праві ЄСПЛ осіб, які належать до уразливих за гендерною та віковою ознаками

- Класифікація осіб, які належать до уразливих за гендерною та віковою ознаками та форми зловживання або зневажання їхнім уразливим становищем.

- Проблеми кваліфікації домашнього насильства та протидії його проявам.

4.2. Тлумачення ЄСПЛ права на повагу до приватного і сімейного життя уразливих осіб та їх захист від дискримінації

- Тлумачення ЄСПЛ змісту ст. 8 Європейської конвенції з прав людини;

- Інтерпретація ЄСПЛ ст. 14 Європейської конвенції з прав людини;

4.3. Особливості кваліфікації та правового захисту уразливих осіб, що належать до ЛГБТ-спільнот (LGBT-community).

- Ознаки, за якими кваліфікуються та класифікуються уразливі особи за статевою орієнтацією;

- Прецедентна практика ЄСПЛ із захисту прав представників ЛГБТ-спільнот.

ТЕМА 5. ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД УРАЗЛИВИХ ОСІБ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я

5.1. Терміносистема уразливих осіб за станом здоров'я та основні форми зловживання та зневаження їхнім становищем

- Поняття та класифікація осіб, які є уразливими за станом здоров'я;
- Кваліфікація проявів дискримінації осіб, які є обмеженими у реалізації своїх можливостей за станом здоров'я;
- Інтерпретаційна практика із захисту уразливих осіб з психічними відхиленнями та з обмеженими розумовими здібностями.

5.2. Практика ЄСПЛ із захисту ВІЛ-інфікованих уразливих осіб

- Поняття ВІЛ-інфікованих уразливих осіб та основні форми зловживання їхнім становищем;
- Інтерпретація практика Європейським судом з прав людини у справах із захисту ВІЛ-інфікованих уразливих осіб.

ТЕМА 6. ЗАХИСТ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ОСІБ ЗА ЕТНІЧНОЮ ТА РЕЛІГІЙНОЮ ОЗНАКАМИ, А ТАКОЖ У СВОБОДІ ПЕРЕСУВАННЯ, ПРАВАХ НА ПРАЦЮ І ПРИТУЛОК

6.1. Інтерпретаційна практика ЄСПЛ із захисту прав і свобод уразливих осіб за етнічною та релігійною ознаками

- Особи, які належать до уразливих за етнічною ознакою. Кваліфікація проявів расової дискримінації та ксенофобії;
- Дискримінація уразливих осіб за мовною ознакою;

- Особливості дискримінації уразливих осіб за ознакою громадянства;

- Уразливі особи за релігійною ознакою та кваліфікація фактів їх дискримінації.

6.2. Прецедентна практика ЄСПЛ із захисту уразливих осіб у свободі пересування, правах на працю і притулок

- Поняття осіб, уразливих у свободі пересування, правах на працю і притулок та основні форми їх дискримінації;

- Інтерпретація Європейським судом правових норм і юридичних фактів у справах із захисту уразливих осіб у свободі пересування, правах на працю і притулок.

ТЕМА 7. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ УКРАЇНИ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ ЄСПЛ ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД УРАЗЛИВИХ ОСІБ

7.1. Загальні концептуальні та нормативні засади застосування судами України прецедентного права ЄСПЛ

- нормативно-правові засади застосування судами України Європейської Конвенції з прав людини та практики ЄСПЛ;

- інтерпретаційна практика Конституційного Суду України та європейські стандарти захисту прав уразливих осіб;

7.2. Специфіка застосування прецедентів ЄСПЛ при здійсненні судочинства у кримінальних та адміністративних справах:

- застосування практики ЄСПЛ судами загальної юрисдикції при здійсненні судочинства у кримінальних справах;

- практика застосування адміністративними судами України прецедентного права ЄСПЛ;

7.3. Особливості застосування прецедентів ЄСПЛ під час розгляду справ у порядкух цивільного та господарського судочинства:

- прецедентне право ЄСПЛ як джерело матеріальних норм та правової інтерпретації при здійсненні цивільного судочинства;

- особливості застосування судової практики ЄСПЛ спеціалізованими господарськими судами, що входять до системи судів загальної юрисдикції.

MSc4 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ

Курс «Правовий захист ЛГБТ-спільноти» орієнтований на широке коло студентів, які мають бажання та можливість дослідити правові питання, пов'язані із правами людини, захистом прав малих груп, серед яких є групи з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, також із питаннями гендерної рівності.

Актуальність навчального курсу пов'язана із рухом України у напрямку інтеграції з ЄС, де утвердження гендерної рівності є одним із основних стандартів і одночасно одним із найважливіших показників демократичних реформ. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є одним із провідних напрямків політики у діяльності Європейського Союзу до традицій якого долучається й Україна.

Стратегія становлення та утвердження в суспільстві гендерної рівності на міжнародних форумах – ООН, міжнародні конференції, зібрання лідерів країн – розглядається як світова мета, глобальний напрям розвитку, завдання та спрямування сучасної діяльності всіх організаційних структур, як нагальна проблемна складова у досягненні всіх цілей людства. Права людини, гендерна рівність в даний час відноситься до найбільш важливих ресурсів кожної країни, адже стрімка модернізація суспільного життя, яка почалася з процесу індустріалізації в ХХ ст. і досягла свого піку в умовах постіндустріальної доби початку ХХІ ст., сприяє визначенню

і втіленню стратегії зростання свобод, справедливості й рівності жінок і чоловіків що має на меті рівність можливостей у творчій реалізації особистості.

Метою курсу є підвищення загального рівня культури слухачів та допомога у вивченні й розуміння важливості у законодавчому закріпленні національних державних механізмів забезпечення рівних прав та можливостей та недоторканості приватного життя; форм гендерної та сексуальної демократії та формування відповідної національної культури в контексті культури сучасної цивілізації; гендерної складової в публічній політиці країн світу та в діяльності міжнародних організацій, політичних партій та громадських організацій.

Завданнями курсу є формування навичок та системних знань, вміння аналізувати та розв'язувати практичні справи в сфері прав людини та правозахисної діяльності, використовувати універсальні та регіональні механізми захисту прав. **Необхідно сформувати** у студентів здатності свідомого, вільного, а значить, відповідального вибору особистих світоглядних позицій на основі толерантного ставлення до людей із іншими гендерними та сексуальними особливостями; **виховати** вміння вести світоглядний діалог, застосовувати отримані знання у власному житті, між особистих стосунках, науковій та практичній діяльності та при аналізі загальних проблем сьогодення; сприяти ствердженню

гуманізму в суспільстві та духовному розвитку особистості; *забезпечити* необхідну базу знань та навичок, достатню, щоб студент міг вільно вести та готувати документи пов'язані із захистом прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

У результаті навчання студент повинен:

- орієнтуватися в сучасних тенденціях національного та світового права;

- аналізувати чинні міжнародно-правові акти, що встановлюють загальнолюдські стандарти щодо прав особи, сексуальної орієнтації та гендерної рівності, ратифіковані Верховною Радою України, та мати уявлення про законодавство України, що регламентує забезпечення прав особи, сексуальної орієнтації та гендерної рівності; вміти аналізувати, порівнювати та поєднувати (скомпільовувати) юридичні документи з метою захисту прав людини;

- ідентифікувати особливості стану гендерних відносин в основних сферах суспільного життя та визначати можливі шляхи його покращення; формулювати причини та наслідки гендерної стратифікації та нерівності в сучасних суспільствах; вживати заходи у випадку, коли буде встановлено, що утиск або інші форми дискримінації мали місце;

- аналізувати та порівнювати основні положення гендерної політики в міжнародному аспекті (українською та англійською мовами);

- впроваджувати у повсякденному професійному житті знання стосовно правового захисту в Україні осіб та груп осіб, що традиційно не захищені на національному рівні та в контексті руху держави у напрямку європейської цивілізації мають мати захист та права відповідно тенденцій законодавства ЄС.

Загальні компетентності: накопичувати і ефективно обирати інформацію; використовувати інформаційні технології; аналізувати етичні наслідки професійних дій; усно і письмово комунікувати із зацікавленими особами, у т.ч. й англійською мовою; взаємодіяти та працювати в команді: володіти методами і засобами підтримки командної роботи, планувати та ефективно організовувати роботу, соціальну комунікацію та безперервний контроль якості результатів роботи; розробляти нові пропозиції (творчість та креативність); бути більш гендерно чутливими та толерантними у ставленні до оточуючих; збільшувати мотивацію та активну життєву позицію, постійно прагнути і досягати успіхів у навчанні;

Специфічні компетентності: бути здатними готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді щодо державної політики у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та шляхів її впровадження на підставі аналізу практичного досвіду держав-членів ЄС та інших країн, використовуючи методи порівняльного та інституційного аналізу; бути здатними

реалізувати завдання та вимоги Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; бути здатними аналізувати чинні міжнародно-правові акти та законодавство України, що встановлюють загальнолюдські стандарти права особи на сексуальну орієнтацію та гендерну рівність; бути здатним використовувати та аналізувати юридичні документи з метою захисту прав людини.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна включає 2 тематичних блока (модуля). Програма розрахована на 108 годин (3 кредити), з яких передбачено 24 години лекцій та 24 годин практичних занять. Для самостійної роботи передбачено 48 години, та 12 годин індивідуальної.

Форма контролю – залік.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок підготовки (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	–
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферат або есей		Семестр	
Загальна кількість годин – 108	Спеціальність (професійне спрямування) (шифр і назва)	9-й	–
		Лекції	

Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u> (назва)	24 год.	–
		Практичні, семінарські	
		24 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		48 год.	–
		Індивідуальні завдання: 12 год.	
Вид контролю: залік			

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л.		п.	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Права ЛГБТ-спільноти у чинному європейському законодавстві						
Тема 1. Основи правового положення людини і громадянина в сучасному світі.	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Стать, гендер та сексуальність: поняття, особливості, відмінності.	8	2	2	-	-	4
Тема 3. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.	8	2	2	-	-	4
Тема 4. Адаптація політики у сфері охорони здоров'я до потреб ЛГБТ осіб	8	2	2	-	-	4
Тема 5. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері прав людини, що пов'язані зі здоров'ям ЛГБТ	8	2	2	-	-	4
Тема 6. Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і	8	2	2	-	-	4

гендерної ідентичності людини. Європейський досвід.						
Тема 7. Правова діалектика меншості та більшості. Правові прецеденти та нюанси.	8	2	2	-	-	4
Разом за змістовим модулем 1	56	14	14	-	-	28
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми захисту прав ЛГБТ спільноти в Україні та асимілювання/інтеграція регіонального законодавства до європейських норм.						
Тема 8. Основи правового положення людини і громадянина в Україні. Поняття сексуальної орієнтації в правовій системі України. Українська статистика ЛГБТ.	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно – правове забезпечення. Види дискримінації засоби протидії їй. Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.	8	2	2	-	-	4
Тема 10. Аналітика щодо положення ЛГБТ в Україні та щодо перспектив входження до європейського законодавчого поля.	8	2	2	-	-	4
Тема 11. Просування гендерної рівності в Україні. Проблеми гендерної рівності у сфері праці. ЛГБТ-сім'ї в Україні.	8	2	2	-	-	4
Тема 12. Судова практика справ ЛГБТ в Україні. Кейси та рішення. Висновки та рекомендації. Практичні приклади розгляду відповідних справ.	8	2	2	-	-	4
Разом за змістовим модулем 2	40	10	10	-	-	20
Усього годин	96	24	24	-	-	48
<u>ІНДЗ</u>	12	-	-	-	12	-
Усього годин	108	24	24	-	12	48

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Права ЛГБТ-спільноти у чинному європейському законодавстві

ТЕМА 1. ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

- Поняття та сутність правового становища особи
- Міжнародно-правові стандарти прав людини
- Основні конституційні права та свободи людини та громадянина
- Недопустимість скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина

ТЕМА 2. СТАТЬ, ГЕНДЕР ТА СЕКСУАЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ, ВІДМІННОСТІ. ТЕОРІЯ ГЕНДЕРУ.

- Основні поняття гендерної ідентичності
- Становлення теорій гендеру
- Гендерні стереотипи та гендерні ролі

ТЕМА 3. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

● Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи

● Рівні права і можливості для жінок і чоловіків, а також відсутність дискримінації на основі статі у договорах ЄС

- Гендерна політика у законах та положеннях щодо сексуальної недискримінації

ТЕМА 4. АДАПТАЦІЯ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДО ПОТРЕБ ЛГБТ-ОСІБ

- Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я

- Право на недискримінацію
- Право на життя
- Свобода від катувань, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ ЛГБТ.

- Підтвердження гендерної ідентичності ЛГБТ-осіб в державних документах

- Адаптація політики у сфері охорони здоров'я до потреб ЛГБТ-осіб
- Деякі аспекти державних зобов'язань, пов'язаних з правом на здоров'я

ТЕМА 6. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ПОВАГИ ДО СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ І ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

- Ідея та поняття толерантності
- Гендерна толерантність на рівні міжнародно-правових

- механізмів
- Дискримінація та нетолерантність, їх форми

ТЕМА 7. ПРАВОВА ДІАЛЕКТИКА МЕНШОСТІ ТА БІЛЬШОСТІ. ПРАВОВІ ПРЕЦЕДЕНТИ ТА НЮАНСИ. РІВНІСТЬ ПРАВ ДЛЯ УСІХ ЛЮДЕЙ ТА ГРУП ЛЮДЕЙ

- Форми дискримінації на практиці
- Більшість як примара. Право на рівні права для усіх груп.
- Захист малих груп
- Протидія дискримінації

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Актуальні проблеми захисту прав ЛГБТ-спільноти в Україні та асимілювання/інтеграція регіонального законодавства до європейських норм.

• ТЕМА 8. ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ПИТАННЯ.

- Поняття сексуальної орієнтації в правовій системі України. Українська статистика ЛГБТ.

- Основи правового становища людини і громадянина в Україні у контексті гендерного питання

- Українська статистика дискримінації та ЛГБТ
- Український дискурс: бути чи не бути законодавчому
- закріпленню гендерних термінів

ТЕМА 9. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

• Види дискримінації та засоби протидії їй. Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.

- Загальна ситуація із правами людини в Україні
- Трудове законодавство та реальна практика гендерної політики в Україні
- Принцип недискримінації у законодавстві України

ТЕМА 10. АНАЛІТИКА ЩОДО СТАНОВИЩА ЛГБТ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВ ВХОДЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ПОЛЯ (ІЗ ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ НІСД).

- Консерватори VS правозахисники.
- Приєднання України до правозахисних документів
- Європейського Союзу
- Стан та проблеми ЛГБТ-руху в Україні
- Висновки і рекомендації

ТЕМА 11. ПРОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ.

• Проблеми гендерної рівності у сфері праці. ЛГБТ-сім'ї в Україні. Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії. Приклади

- порушень прав людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.

Проблеми, з якими стикаються ЛГБТ-мешканці окупованих українських

- територій – Криму і так званих «ДНР» і «ЛНР».
- Просування гендерної рівності в Україні
- Одностатеве партнерство в Україні та світі
- Проблеми, з якими стикаються ЛГБТ-мешканці окупованих українських територій – Криму і так званих «ДНР» і «ЛНР»

ТЕМА 12. СУДОВА ПРАКТИКА СПРАВ ЛГБТ В УКРАЇНІ. КЕЙСИ ТА РІШЕННЯ. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.

- Розгляд справ у ЄСПЛ
- Приклади обвинувачень у судових справах
- Висновки і рекомендації

MSc5 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЕТНІЧНИХ ТА МОВНИХ МЕНШИН

ТЕМА 1. МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Поняття національно-культурні відносини. Основні підходи до визначення національно-культурних відносин. Їх структура та особливості.

Суб'єкти національно-етнічних відносин. Об'єкти національно-етнічних відносин. Зміст національно-етнічних відносин.

Поняття та властивості мовних відносин як особливого виду національно-етнічних відносин. Особливості правового регулювання мовних відносин. Публічні та приватні мовні відносини.

Суб'єкти національно-етнічних відносин та їх класифікація. Нація як суб'єкт національно-етнічних відносин. Поняття та особливості етнічної та мовної меншини як суб'єкту національно-етнічних відносин. Корінні народи як суб'єкти національно-етнічних відносин, їх відмінності від етнічних меншин. Правовий статус субетнічних груп в Україні як особливого суб'єкту національно-етнічних відносин.

ТЕМА 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Конституція України у механізмі правового регулювання національно-етнічних відносин. Характеристика ст. 10, 11 та 53 Основного Закону.

Законодавство України про правовий статус національних меншин в Україні: Декларація прав національностей 1990 р., Закон України «Про національні меншини» 1992 р.

Етнонаціональне законодавство України на сучасному етапі. Проект Концепції державної етнонаціональної політики України.

Інституційний механізм реалізації державної етнонаціональної політики. Органи публічної влади, які займалися питаннями захисту прав національних меншин в Україні з 1991 р.

Міністерство культури України у механізмі захисту прав національних меншин. Рекомендації міжнародних організацій щодо посилення інституційного механізму захисту прав етнічних меншин.

ТЕМА 3. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Термінологічний аналіз поняття категорій «національна», «етнічна» та «мовна» меншини у вітчизняній науці та національному праві.

Основні критерії визначення поняття «етнічна меншина»: кількісний критерій, критерій невідоміювання, критерій дискримінації, критерій громадянства, якісний критерій, суб'єктивний критерій.

Конституційно-правовий статус етнічних меншин в Україні. Права та обов'язки національних меншин. Принципи правового статусу національних меншин.

Гарантії прав представників національних меншин.

Особливості правового та культурного становища основних національних меншин в Україні: російської, білоруської, угорської, болгарської, румунської, єврейської, грецької, польської та ін.

ТЕМА 4. ЗАХИСТ ПРАВ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ. ПРАВО НА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНУ АВТНОМІЮ

Система прав і свобод національних меншин в Україні.

Право на вільне обрання та відновлення національності (національну самоідентифікацію). Право на національне прізвище, ім'я та по батькові. Право на створення національних громадських об'єднань. Право на розвиток національних культурних традицій. Право на використання національної символіки. Право на відзначення національних свят. Право на сповідування своєї релігії. Право на задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації. Право на створення приватних навчальних закладів. Право на створення національних культурних і навчальних закладів. Право на обрання або призначення на рівних засадах на будь-які посади. Право на вільне встановлення і підтримання зв'язків з особами своєї національності та їх об'єднаннями за межами України.

Мовні права національних меншин. Право використовувати мову у сфері діяльності органів місцевого самоврядування в місцях компактного проживання етнічних проживання. Право поширювати інформацію та ідеї. Право створювати та використовувати засоби масової інформації. Право вільно і безперешкодно, приватно та

публічно, в усній і письмовій формах використовувати мову своєї меншини. Право використовувати рідну мову в судовому процесі. Право навчатися та вивчати свою рідну мову.

Право на національно-культурну автономію (ст. 6 Закону України «Про національні меншини»).

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЕТНІЧНИХ ТА МОВНИХ МЕНШИН.

Історія становлення інституту міжнародного захисту прав етнічних та мовних меншин. Основні історичні етапи становлення та розвитку інституту міжнародного захисту прав етнічних меншин. Ліга націй і права меншин.

Захист прав етнічних та мовних меншин в універсальних міжнародних актах. Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 27). Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин 1992 р. Конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1965 р. Конвенція про права дитини 1989 р.

Європейська регіональна система захисту прав людини та національних меншин.

Захист прав етнічних меншин в рамках ОБСЄ. Документ Копенгагенської наради Конференції з питань людського виміру НБСЄ 29 червня 1990 р. Підсумкового документа Нарadi з безпеки і співробітництва в Європі (Париж, 21 листопада 1990 р.), відомого як «Паризька хартія для нової Європи», і Документа Московської наради Конференції з питань людського виміру НБСЄ від 3 жовтня

1991 р. Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996), Ословські рекомендації про права національних меншин у сфері мови (1998), Лундські рекомендації про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичному житті (1999), Рекомендації, що сприяють участі національних меншин у виборчому процесі (2001), Рекомендації з використання мов меншин у теле-радіомовленні (2003), Рекомендації з питань поліцейської діяльності у багатонаціональному суспільстві (2006).

Захист прав етнічних меншин на рівні Ради Європи. Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995). Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992).

ТЕМА 6. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЕТНІЧНИХ ТА МОВНИХ МЕНШИН

Рішення ЄСПЛ у «справі про бельгійську мову» від 23 липня 1968 р.

Рішення ЄСПЛ у справі «Матъс-Моен і Клерфей проти Бельгії» від 2 березня 1987 р.

Рішення ЄСПЛ щодо захисту прав ромів.

ТЕМА 7. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Загальна характеристика конституційного законодавства зарубіжних країн про правовий статус етнічних меншин. Класифікація країн за способом закріплення прав національних

меншин. Правовий статус ромів у зарубіжних країнах. Конституційне закріплення принципу заборони дискримінації за етнічною ознакою.

Конституційне закріплення спеціальних прав національних меншин у зарубіжних країнах. Право вільно обирати і бути обраними до державних органів. Право на отримання допомоги з боку держави для розвитку національної культури і освіти. Мовні права національних меншин. Право на заснування засобів масової інформації та видавничу діяльність. Право на створення національних адміністративно-територіальних одиниць.

Особливості реалізації права етнічних меншин на самовизначення. Правовий статус національно-територіальних автономій у європейських країнах.

ТЕМА 8. ПРАВОВИЙ СТАТУС МОВ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Загальна характеристика мовної ситуації в Україні. Поняття та ознаки державної мови. Мовна політика як особливий вид державної етнонаціональної політики, її складові елементи. Види державної мовної політики. Фактори, що впливають на державну мовну політику: соціальні, політичні, економічні, культурні та ін.

Правовий режим мов національних меншин в Україні. Поняття та ознаки мов національних меншин. Особливості правового регулювання порядку використання мов національних меншин в офіційній та інформаційній сферах, у сфері освіти та у

приватних мовних відносинах. Механізм реалізації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні.

Характеристика мовних прав національних меншин та особливості їх реалізації в Україні.

MSc6 ПРАВА ЛЮДИНИ І ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ

Модуль I. МГП і МППЛ в системі міжнародного права: принципи взаємодії

ТЕМА 1. МГП І МППЛ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ПРИНЦИПИ ЇХ ВЗАЄМОДІЇ

Історичний розвиток МГП і МППЛ. Вплив міжнародної кримінальної юстиції на розвиток обох галузей. Сучасні виклики МГП: тероризм, асиметричні/опосередковані конфлікти, приватизація війни, нові технології ведення бойових дій (кібервійна, дрони). Проблема контролю за дотриманням норм обох галузей.

Місце МГП і МППЛ в системі міжнародного права: предмет правового регулювання обох галузей. Підходи до співвідношення понять «МГП» і «МППЛ». Основні відмінності МГП і МППЛ та підстави їх розмежування як окремих галузей міжнародного права. МГП-МППЛ і споріднені галузі міжнародного права: право миру і безпеки і міжнародне кримінальне право. Поняття агресії, правомірного застосування сили, відмінність між *jus ad bellum* / *jus contra bellum* (нормами щодо законності застосування сили) та *jus in bello* (нормами, що застосовуються під час війни – МГП).

Теорії співвідношення норм МГП і МППЛ: конкурента, інтеграційна, комплементарна. Одночасне застосування і принцип *lex specialis*.

Дія МППЛ під час збройних конфліктів. Позиція Комітету з прав людини ООН щодо співвідношення обох галузей. Підхід Міжнародного суду ООН щодо взаємодії обох галузей. Застосування норм МГП у практиці ЄСПЛ. Підхід Міжамериканського суду з прав людини до взаємодії норм обох галузей. Африканські механізми захисту прав людини щодо дії норм МППЛ під час збройних конфліктів.

Проблеми застосування норм МППЛ під час збройних конфліктів: неурядові актори як суб'єкти, зобов'язані дотримуватися норм МГП і МППЛ, проблеми міжнародної відповідальності за недотримання норм МППЛ і порушення норм МГП.

ТЕМА 2. МГП: ДЖЕРЕЛА, ПРИНЦИПИ, СФЕРИ РЕГУЛЮВАННЯ

Поняття та предмет регулювання МГП як галузі міжнародного права.

Джерела МГП. Звичаєве право, основні групи договорів, загальні принципи права, рішення міжнародних судів, доктрина і м'яке право (Коментарі МКЧХ, документ Монтьрьо, Таллінський посібник по кібервійні тощо).

Основоположні принципи МГП. Принцип рівноправ'я воюючих сторін та відсутність принципу взаємності, баланс між принципом гуманності і військовою необхідністю, принцип пропорційності, принцип розмежування військових і цивільних об'єктів / воюючих і невоюючих, необхідність застосування запобіжних заходів. Застереження Мартенса.

Категорії учасників/неучасників збройних конфліктів. Принцип розмежування воюючих і невоюючих, складнощі в сучасних конфліктах. Поняття безпосередньої участі в бойових діях. Статус терористів, відсутність поняття «незаконних військових комбатантів» в МГП. Правовий статус і категорії комбатантів. Особливий статус розвідників, добровольців, парламентарів, військових радників та приватних військових; статус найманців, шпигунів.

Військові та цивільні об'єкти. Заборонені засоби і методи ведення війни. Військові та цивільні об'єкти. Засоби попередження перед і під час нападу. Система захисту культурних цінностей у МГП. Заборонені методи (військова тактика) ведення збройної боротьби. Заборонені засоби (види зброї) ведення військових дій. Правові аспекти застосування ядерної зброї. Застосування інформаційних технологій під час війни: кібератаки, дрони.

Захист жертв збройних конфліктів. Захист поранених, хворих та осіб, що зазнали аварії на морі. Захист медичного і духовного персоналу. Правове регулювання статусу осіб, що загинули і пропали без вісті. Правовий статус військовополоненого. Статус полонених в збройному конфлікті неміжнародного характеру та опосередкованому конфлікті. Захист цивільного населення в період збройних конфліктів. Правовий режим окупації, права і обов'язки контролюючої влади щодо цивільного населення окупованої території. Захист біженців та внутрішньо-переміщених осіб під час війни. Гуманітарна допомога під час збройних конфліктів.

ТЕМА 3. МППЛ: ДЖЕРЕЛА, ПРИНЦИПИ, МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ

Поняття та предмет регулювання МППЛ як галузі міжнародного права.

Джерела МППЛ. Міжнародні універсальні та регіональні договори, міжнародні договори, що забороняють грубі порушення прав людини (міжнародні злочини), міжнародні договори щодо прав окремих груп осіб. Міжнародні договори, що завбачають створення механізмів захисту прав людини. Звичаєве право у сфері захисту прав людини (місце і роль Загальної декларації прав людини 1948 р.), загальні принципи права, рішення міжнародних судів (МС ООН, ЄСПЛ, МАСПЛ), доктрина і м'яке право (Коментарі КПЛ ООН, висновки окремих органів ООН, висновки спеціальних міжнародних комісій, мінімальні стандарти тощо).

Права і свободи людини, що підлягають захисту. Універсальний (Біль про права) та регіональний (ЄКПЛ) каталоги прав людини. Класифікація прав людини. Абсолютні та відносні права людини. Можливість обмеження прав і відступу від них під час війни і надзвичайних ситуацій. Права людини, що мають особливе значення під час війни.

Обов'язки держав із дотримання прав людини: поважати, захищати і забезпечувати. Обов'язки недержавних акторів по забезпеченню прав людини.

Судові та несудові механізми захисту прав людини. Застосування МППЛ та МГП ООН. Європейський суд з прав

людини: судоустрій, юрисдикція, застосовне право, вплив на національне право держав-членів.

Модуль II. Сфери дії МГП і МППЛ

ТЕМА 4. СФЕРА ДІЇ МГП: ТИПИ КОНФЛІКТІВ

Поняття збройного конфлікту, суб'єкти визначення існування збройного конфлікту, кореляція термінів війна, збройний конфлікт і окупація. Ситуації, що не охоплюються МГП: масові заворушення, окремі акти насильства.

Міжнародний і неміжнародний збройні конфлікти, їх правові режими і типологія: критерії організованості повстанців, інтенсивності конфлікту і контролю над територією. Сфера застосування МГП за колом осіб, за часом, за територією і за правовим режимом.

Інтернаціоналізований (з іноземною інтервенцією на боці повстанців) збройний конфлікт, концепція контролю з боку іншої держави за діями іррегулярних збройних формувань: справа МС ООН «Нікарагуа проти США», справа Тадіча (МКТЮ), справа ЄСПЛ «Кіпр проти Туреччини». Конфлікт за участі міжнародних збройних сил. Тероризм і війна.

Право неміжнародних збройних конфліктів. Головні відмінності правових режимів міжнародного і неміжнародного збройних конфліктів (немає окупації і статусу комбатантів). Поняття та ознаки повстанців як суб'єкта МГП, їх права і обов'язки, відсутність наслідків щодо міжнародно-правового статусу. Різні типи неміжнародних збройних конфліктів. Статус учасників неміжнародних збройних конфліктів (відсутність привілеїв

військовополонених, право на інтернування, заохочення до амністій виключно за участь у воєнних діях, а не за вчинення міжнародних злочинів). Захист жертв внутрішніх збройних конфліктів, поняття безпосередньої участі у бойових діях у неміжнародному збройному конфлікті.

Правовий режим військової окупації та захист прав людини у цей час: вибір правового режиму захисту прав людини.

ТЕМА 5. ЕКСТРАТЕРИТОРІАЛЬНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МППЛ.

Підхід до визначення юрисдикції у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р. Загальний Коментар № 36 (2018) щодо ст. 6 МППГПП стосовно захисту права на життя.

Поняття юрисдикції у Європейській конвенції з прав людини і практиці Європейського суду з прав людини. Новітній підхід ЄСПЛ: «поділ та модифікація» (dividing and tailoring) прав людини при визначенні питань юрисдикції держави: справа «Аль-Скейні проти Великобританії». Принцип ефективного контролю над територією: справа «Луїзиду проти Туреччини» та інші справи. Принципи територіальної та персональної юрисдикції, юрисдикція та здійснення владних повноважень.

MSc7 ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ І БЕЗПЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

- Зародження концепції правового захисту прав дитини.
- Женевська декларація прав дитини 1924 р. Роль Ліги Націй і Міжнародної організації праці у становленні правового захисту прав дітей та підлітків.
- Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р.
- Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. і три факультативні протоколи до Конвенції.
- Чинні для України міжнародно-правові договори універсального характеру про захист прав дітей та підлітків.
- Чинні для України міжнародно-правові договори Ради Європи про захист прав дітей та підлітків.
- Чинні для України міжнародно-правові акти рекомендаційного характеру про захист прав дітей та підлітків.
- Загальний огляд нормативно-правових актів України про захист прав дітей та підлітків.

ТЕМА 2. КАТАЛОГ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

- Перелік прав дітей та підлітків. Рівність прав дітей та підлітків.
- Право дітей та підлітків на захист своїх прав.

- Право дитини на життя.
- Право дитини на ім'я, громадянство та сімейні зв'язки.
- Право дитини не розлучатися з батьками всупереч їх бажанню.

- Право дитини висловлювати власні погляди і думки.
- Право дитини на свободу думки, совісті та релігії.
- Право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів.

- Право дитини на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції і на захист від незаконного посягання на її честь і гідність.

- Право дитини на захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поведження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання.

- Право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я.

- Право дитини користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування.

- Право дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

- Право дитини на освіту.

- Право дитини на відпочинок і дозвілля.

- Право дитини на захист від економічної експлуатації.
- Право дитини на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень.

- Права дітей та підлітків у цивільних відносинах.

ТЕМА 3. ПРАВО ДИТИНИ НА ІНФОРМАЦІЮ ТА БЕЗПЕЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

- Закріплення права на інформацію в міжнародно-правових актах.

- Загальний огляд національних правових актів України про захист права на інформацію.

- Зміст права дітей та підлітків на інформацію.

- Рекомендації щодо забезпечення права дітей та підлітків на безпечний інформаційний простір.

ТЕМА 4. ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ

- Міжнародно-правове регулювання ювенальної юстиції.

- Загальні положення чинного законодавства України у сфері ювенальної (кримінальної) юстиції.

- Правові підстави та особливості адміністративної відповідальності дітей та підлітків в Україні.

- Правові підстави та особливості кримінальної відповідальності дітей та підлітків в Україні.

- Права дітей та підлітків у кримінальному процесі України.

ТЕМА 5. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ, ОПІКУНІВ І ШКЛУВАЛЬНИКІВ ЩОДО ДІТЕЙ. УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

- *Загальні положення про права та обов'язки батьків.*
- *Обов'язки батьків щодо дитини.*
- *Права батьків щодо дитини.*
- *Органи опіки та піклування.*
- *Права та обов'язки опікунів і піклувальників щодо дітей.*
- *Усиновлення дітей.*

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ

- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
- Уповноважений Президента України з прав дитини.
- Міністерство соціальної політики України.
- Міністерство охорони здоров'я України.
- Міністерство освіти і науки України.
- Міністерство юстиції України.
- Національна поліція України.
- *Міжвідомча комісія з питань охорони дитинства.*
- Органи і служби у справах дітей загальної компетенції.
- Заклади для дітей та підлітків, які перебувають у складних життєвих обставинах.
 - Заклади для безпритульних дітей та підлітків.
 - Заклади для дітей та підлітків з особливими потребами (з функціональними обмеженнями).
- Спеціальні заклади та установи для профілактики правопорушень серед дітей та підлітків.

ТЕМА 7. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

• Загальні положення про міжнародні організаційно-правові механізми захисту прав дітей та підлітків.

• Комітет ООН з прав дитини.

• Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ).

• Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні.

• Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН).

• Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).

• Організація Об'єднаних Націй з питань науки, освіти і культури (ЮНЕСКО).

• Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав дітей та підлітків.

MSc8 РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОЗАХИСНОГО РУХУ

ТЕМА 1. СВІТОВИЙ ДОСВІД УТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Головне конституційне право громадян у демократичній державі. Право на об'єднання (свобода спілок та асоціацій). Свобода об'єднання в політичні партії, культурні, спортивні та інші громадські організації. Практичне значення змісту діяльності громадських організацій та політичних партій, їхнє місце та роль у суспільстві. Об'єктивний аналіз реалій нинішнього життя, суперечності, які виникають у суспільстві.

Розрізнення понять держави та суспільства. Погляди Шарля Луї де Монтеск'є на ці поняття як окремі феномени. Втілення Іммануїлом Кантом концепції громадянського суспільства, що характеризується правовим статусом і свободою. Розгляд виникнення громадських об'єднань як процесу об'єктивного, закономірного та зумовленого потребою людей у колективній творчості, розвитку ініціативи і здібностей. Досягнення особистої свободи індивіда через об'єднання.

ТЕМА 2. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Право неурядових організацій у національному праві. Право неурядових організацій як комплексний правовий інститут. Предмет

і метод права неурядових організацій. Право неурядових організацій як навчальна дисципліна.

Поняття, ознаки та класифікація громадських об'єднань. Політична партія. Громадська організація, профспілки. Відмінність громадських об'єднань від інших недержавних організацій: релігійних організацій, комерційних фондів та ін. Обмеження на утворення і діяльність громадських об'єднань. Законодавство України про громадські об'єднання і його значення в реалізації громадянами України свого невід'ємного права на свободу об'єднань.

Класифікації громадських об'єднань:

1) за суб'єктами діяльності – молодіжні, дитячі, жіночі організації, об'єднання ветеранів, об'єднання роботодавців, підприємців та ін.;

2) за організаційно-правовою формою – суспільний рух, союз, благодійний фонд, асоціація, конгрес, благодійна установа, благодійна організація (фундація, місія, ліга та ін.). Наприклад, Закон Республіки Молдова «Про громадські об'єднання» передбачає при створенні громадських об'єднань вибір однієї з чотирьох організаційно-правових форм, а саме: громадський рух; громадська організація; громадська установа; громадський фонд;

3) за сферою суспільного життя – культурні, просвітницькі, спортивні, екологічні, творчі тощо;

4) за типом і спрямованістю діяльності організації щодо суб'єкта, який її утворив, – професійні спілки, благодійні

організації, правозахисні організації, організації національних меншин, суспільно-політичні рухи.

ТЕМА 3. ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Принципи утворення та діяльності громадських об'єднань: добровільність, рівноправність, самоврядування, законність, гласність. Заборона обмеження прав і свобод громадян у зв'язку з їх належністю або неналежністю до громадського об'єднання. Взаємовідносини державних інституцій та громадських об'єднань. Статус громадських об'єднань та їх права на заснування і вступ до спілок.

ТЕМА 4. ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Засновники об'єднань громадян. Членство в об'єднаннях. Статут (Положення) громадських об'єднань, вимоги до нього. Органи, які здійснюють легалізацію неурядових організацій. Легалізація профспілок та їх об'єднань. Реєстрація і відмова в реєстрації. Повідомлення про утворення. Символіка громадських об'єднань. Припинення діяльності громадських об'єднань, їх реорганізація та ліквідація.

ТЕМА 5. ПРАВА ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Види прав громадських об'єднань. Право неурядових організацій на участь у формуванні органів державної влади й органів місцевого самоврядування, представництво у їх складі, участь об'єднань у виробленні державної політики. Доступ до

державних засобів масової інформації громадських об'єднань під час виборчої кампанії. Права та обов'язки профспілок, їх об'єднань.

Власність громадських об'єднань, шляхи її набуття. Обмеження об'єднань щодо одержання коштів та іншого майна, здійснення ними права власності.

Гарантії прав профспілок. Господарча та інша комерційна діяльність об'єднань громадян. Її основні напрямки й обмеження.

ТЕМА 6. КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Контрольна діяльність органів, що здійснюють легалізацію неурядових організацій. Контроль фінансових органів і органів державної податкової адміністрації. Порядок здійснення фінансового контролю. Судовий контроль.

Відповідальність посадових осіб органів, які легалізують діяльність громадських об'єднань, за порушення законодавства. Види стягнення, що можуть бути застосовані до громадських об'єднань за порушення законодавства, а також умови застосування стягнень. Штраф як форма стягнення, механізм його накладення. Тимчасова заборона (зупинення) окремих видів або всієї діяльності громадських об'єднань. Умови відновлення у повному обсязі діяльності громадських об'єднань. Попередження про недопустимість незаконної діяльності. Примусовий розпуск (ліквідація) неурядової організації, умови ліквідації громадських

об'єднань. Механізм здійснення ліквідації громадських об'єднань. Відповідальність за порушення законодавства про профспілки.

ТЕМА 7. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ. МІЖНАРОДНІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Участь громадських організацій України у міжнародних зв'язках, у створенні міжнародних спілок об'єднань.

Правова основа діяльності міжнародних організацій, їх філій, відділень, представництв, інших структур громадських організацій іноземних держав на території України.

Правовий статус громадської організації, яка виступила засновником або стала членом міжнародної організації.

ТЕМА 8. АДВОКАЦІЯ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ. ПРАКТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ ТА ЄС

Адвокація (регулярна діяльність громадського об'єднання або кампанія, спрямована на представництво і захист прав та інтересів певної соціальної групи або теми; просування громадських інтересів в органах влади, включаючи парламент), її відмінність від лобізму (дії представників недержавних організацій в ході контактів з представниками державних органів і органів місцевого самоврядування з метою домогтися прийняття органами влади рішень відповідно до інтересів спеціальних груп, які представляють зазначені організації). Процес здійснення політики та адвокація. Планування адвокаційних кампаній. Побудова коаліції та взаємодія

з партнерами в адвокаційних кампаніях. Інформаційний супровід адвокаційної кампанії та робота з традиційними і соціальними медіа. Робота з широкими колами громадськості. Акції прямої дії. Особливості парламентської адвокації. Приклади парламентських адвокаційних кампаній, які ініціюються та здійснюються неурядовими організаціями.

MSc9 ПРАВА ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

АНОТАЦІЯ ТА ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тип дисципліни	обов'язкова
Цикл	загальної підготовки, дисципліна універсальної підготовки дослідника
Мова викладання	українська
Рік навчання	1–2 курс
Семестр	1
Кредити ЄКТС	4,5
Форми навчання, для	денна

яких читається дисципліна

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань <u>08 Право</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок підготовки <u>6.030401 Правознавство</u> (денна форма навчання) (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферат або есей		Семестр	
Загальна кількість годин – 130	Спеціальність 6.030401 «Правознавство»	1-й	-
		Лекції	

	(шифр і назва)		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u> (назва)	20 год.	-
		Практичні, семінарські	
		16 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		70 год.	-
		Індивідуальні завдання: 24 год.	
Вид контролю: іспит			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 36/94.

Форми самостійної роботи

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- аналіз судової практики;
- робота з інформаційними ресурсами, перегляд рекомендованих викладачем художніх і документальних фільмів, їх аналіз з точки зору відповідних правових стандартів;
- підготовка до наукових дискусій і дебатів;
- підготовка до заліку / іспиту згідно з переліком питань.

Методи навчання

- лекції
- практичні заняття (семінари, вокшопи, майстер-класи)
- наукові дискусії і дебати
- індивідуальні консультації
- групові консультації
- аналіз художніх і документальних сюжетів фільмів, книг.

Методи педагогічного контролю

Традиційні методи:

– *методи усного контролю:*

- індивідуальне опитування,
- розв'язання практичних завдань тощо;

– *методи письмового контролю:*

- розв'язання тестових завдань,
- контрольні роботи,
- есе у рамках запропонованих тем
- виконання презентацій на запропоновану викладачем тему

тощо.

Інноваційні методи:

- кейси, вокшопи;
- перегляд і аналіз художніх фільмів крізь «гендерні лінзи»;
- моніторинг судових рішень;
- дебати.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, peer review тощо.

Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів

- виконання домашніх завдань;
- опрацювання матеріалів лекції;
- робота в інформаційних мережах;
- есе за вузькоспеціальною проблематикою;
- підготовка презентації за спеціальною темою;
- створення портфолію начального курсу та його презентація;
- розробка кейсів;
- підготовка колекцій документів, матеріалів тощо;
- підготовка та публікація наукових статей, тез тощо;
- інші здобутки, що підтвержені документально (грамоти, дипломи тощо);
- умови відвідування навчальних занять і т.п.

Письмові роботи:

Очікується, що студенти/ки виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу). До практичних занять студенти/ки зобов'язані будуть написати коротке есе (до 600 слів) з приводу текстів, наданих викладачем, або вирішити казус (кейс). По завершенню курсу студенти/ки зобов'язані будуть написати велике есе (до 4000 слів) за темою з переліку, запропонованого викладачем.

Для цитування використовується один із загальновизнаних стилів (АРА, ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 тощо).

Письмові роботи мають виконуватися своєчасно. Несвоєчасне подання письмової роботи є підставою для зниження оцінки. Пропуск заняття не звільняє від необхідності подання письмової роботи. Есе передбачає висловлення власного бачення, заснованого на знаннях, отриманих під час занять, і опрацювання рекомендованих джерел. Вирішення кейсу – це надання аргументованої відповіді на поставлені питання, спираючись на умови кейсу.

Основні складові оцінки цих письмових робіт:

- (1) аргументованість;
- (2) робота з джерелами;
- (3) оригінальність ідей;
- (4) логічність і чіткість структури есе чи рішення кейсу.

Академічна доброчесність:

Очікується, що роботи студентів/ок будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів/ок становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента/ки є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідання занять

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти/ки відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти/ки мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти/ки зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Література

Уся література, яку студенти/ки не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти/ки заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

ТЕМА 1. ГЕНДЕР І ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КОНЦЕПЦІЇ

- Методологічні засади гендерної теорії. Гендер як певні соціальні ролі. Гендерні стереотипи та їх вплив на правове регулювання.
- Гендерна рівність як ціль сталого розвитку й передумова демократичного суспільства.
- Фемінізм як боротьба за рівні права і можливості жінок і чоловіків.
- Роль юристів/ок у просуванні ідеї гендерної рівності й захисті прав жінок.

ТЕМА 2. МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

- Головні джерела міжнародних норм у сфері прав людини.
- Базові механізми захисту прав людини.
- Розвиток положень міжнародних і регіональних договорів у сфері захисту прав людини у рішеннях відповідних міжнародних і регіональних інституцій – Комітети ООН, Європейський суд з прав людини, Суд Справедливості Європейського Союзу.

- Юридичний аналіз національного законодавства щодо його відповідності міжнародним зобов'язанням із забезпечення гендерної рівності.

- Роль міжнародних стандартів у сфері захисту прав жінок для судової та іншої юридичної практики.

ТЕМА 3. КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВСІХ ФОРМ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК: СТАТУС І ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: історія прийняття і сучасний статус.

- Статус і практика застосування в Україні.

- Принципи Конвенції: недискримінації, рівності, зобов'язань держави.

- Зобов'язання держави: усувати пряму й непряму дискримінацію, змінювати культурні норми й гендерні стереотипи, які негативно впливають на реалізацію жінками їх прав, сприяти фактичній рівності жінок.

- Інституційний механізм забезпечення реалізації Конвенції.

ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

- Історія формування антидискримінаційного права ЄС.
- Базові директиви ЄС у сфері захисту прав жінок і забезпечення гендерної рівності.
- Роль Суду Справедливості ЄС у формуванні стандартів забезпечення гендерної рівності в праві ЄС.

ТЕМА 5. ТИМЧАСОВІ СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЯ

- Поняття тимчасових спеціальних заходів. Співвідношення з поняттями «позитивні дії», «позитивна дискримінація».
- Види тимчасових спеціальних заходів (квотування, преференції при працевлаштуванні тощо).
- Досвід інших держав у застосуванні тимчасових спеціальних заходів з метою забезпечення гендерної рівності.

ТЕМА 6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

- Законодавче закріплення принципу рівності за ознакою статі в Україні:
- Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»;
- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»;

- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

- Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

- Програмні документи щодо сприяння утвердженню гендерної рівності.

- Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Законодавчі зміни до Кримінального кодексу України у зв'язку з підготовкою до ратифікації Стамбульської конвенції.

- Практика застосування судами України законодавчих положень, спрямованих на забезпечення гендерної рівності.

ТЕМА 7. ПОНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЇЇ ІДЕНТИФІКАЦІЯ

- Дискримінація: загальне поняття та види. Що робить захищені від дискримінації ознаки захищеними?

- Дискримінація за ознакою статі.

- Тест на гендерну дискримінацію.

- Дискримінація де-юре і де-факто.

ТЕМА 8. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК БАР'ЄР У РЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНКАМИ СВОЇХ ПРАВ

- Гендерні стереотипи: поняття та вплив на сферу правового регулювання.

- Відображення стереотипних уявлень про соціальні ролі жінок і чоловіків у законодавчих нормах.

- Вплив стереотипів на практику правозастосування.

- Шляхи подолання гендерних стереотипів.

- Гендерні студії як реакція на гендерну поляризацію (намагання вбачати в жінках і чоловіках лише відмінності).

ТЕМА 9. ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ЖІНОК В УКРАЇНІ

- Доступність правосуддя як основоположна вимога верховенства права.

- Критерії доступності правосуддя.

- Доступність правосуддя в Україні: законодавче забезпечення й аналіз практики застосування.

- Гендерна дискримінація як бар'єр у забезпеченні доступності правосуддя.

- Чинники, які становлять бар'єри доступу до правосуддя для жінок: правові/інституційні та соціально-економічні й культурні.

ТЕМА 10. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

- Концепція бізнесу і прав людини: новий етап розвитку доктрини прав людини.

- Зобов'язання бізнесу у сфері забезпечення гендерної рівності: юридичні механізми забезпечення:

- створення умов для поєднання зайнятості і сімейних обов'язків;

- підвищення представництва жінок на керівних посадах;

- відповідальність роботодавця за переслідування на робочому місці, у тому числі за сексуальні домагання;

- забезпечення рівної оплати праці.

- Позитивні практики виконання бізнесом зобов'язань у сфері забезпечення гендерної рівності.

- Процедури Human Rights Due Diligence щодо забезпечення гендерної рівності.

- Гендерна рівність як необхідна умова розвитку бізнесу.

РЬД 1 ДОКТРИНА ТА ПРАКТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна включає 9 тематичних блоків (модулів).

Програма розрахована на 240 годин (8 кредитів), з яких передбачено 32 години лекцій та 46 годин практичних занять. Для самостійної роботи передбачено 162 години.

Форма контролю – іспит.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни денна форма навчання
Кількість кредитів – 8	Галузь знань – 08 «Право»	Нормативна
Модулів – 9		Рік підготовки: перший (два семестри)
Загальна кількість годин – 240	Спеціальність – 081 «Право»	Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 78 всього самостійної роботи студента – 162 всього	Рівень освіти – третій (освітньо-науковий)	32 год.
		Практичні заняття
		46 год.
		Самостійна робота
		162 год.
		Вид контролю: іспит

Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
1.	Теорія прав людини	30	4	6	20
2.	Універсальний каталог прав людини	30	4	6	20
3.	Права людини в європейській юриспруденції	30	4	6	20
4.	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Європейський суд з прав людини як механізм захисту прав	30	4	6	20
5.	Зобов'язання держави в сфері прав людини	15	2	2	11
6.	Зобов'язання бізнесу в сфері прав людини	15	2	2	11
7.	Національні засоби захисту прав людини	30	4	6	20
8.	Особливості утвердження прав людини в окремих зарубіжних країнах	30	4	6	20
9.	Права людини в умовах конфліктів	30	4	6	20
	Усього:	240	32	46	162

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

1. Теорія прав людини

Концепція прав людини: історія виникнення, утвердження на загальносвітовому рівні та закріплення у правових актах. Основні напрями розуміння прав. Права людини як її певні можливості; вимоги; основоположні потреби індивіда; його природні властивості; надбання; специфічна форма існування моралі. Цінність прав людини. Проблеми універсальності прав людини.

Категоризація прав людини, її критерії та значення. Фундаментальні права. Індивідуальні та колективні права людини. Права окремих груп. Права «народів».

Обмеження прав людини. Гарантії прав людини, їх види та система.

Механізми реалізації та захисту прав людини, універсальні та регіональні. Права людини та недержавні агенти їх забезпечення та захисту.

2. Універсальний каталог прав людини

Інституалізація прав людини як юридичної категорії. Основні міжнародні документи щодо прав людини. Універсальний рівень визнання та захисту прав людини. Категорія «міжнародне право прав людини». Роль ООН в утвердженні прав людини. Основні органи та структури ООН, що становлять основу універсального механізму захист прав людини. Офіс Верховного комісара ООН з прав людини. Рада ООН з прав людини. Міжнародний суд ООН. Міжнародний кримінальний суд та його повноваження за Римським

статутом (1998). Основні міжнародно-правові договори ООН у сфері прав людини. «Квазі-судовий» захист прав людини у межах ООН. Юрисдикція Комітетів ООН у галузі прав людини (моніторингових органів ООН). Думки та загальні коментарі (загальні рекомендації) Комітетів ООН у галузі прав людини, їх юридична природа та можливість застосування в правозахисній практиці.

Обмеження прав людини: допустимість та критерії. Абсолютні права, права, які підлягають обмеженню, змістовно «зважені» права. Особисті (громадянські) та політичні, соціальні, економічні, культурні права людини: проблема «пріоритетності» та неподільності прав людини.

Новітні права: дискусійні питання. Біоетика, генна інженерія та репродуктивні права. Права людини та вичерпні природні ресурси (право на воду, повітря). Права людини та інформаційно-комунікаційні технології.

3. Права людини в європейській юриспруденції

Праворозуміння та права людини. Генеза прав людини у теоретичній та практичній європейській юриспруденції. Права людини, верховенство права та демократія як основоположні цінності європейського публічного правопорядку. Верховенство права: доктрина, принцип, інститут. Елементи верховенства права. Загальні принципи європейського права щодо прав людини. Справедливість, рівність, свобода, гуманізм і права людини. Правова визначеність і права людини. Пропорційність і права

людини. Розумність і права людини. Права людини та «держава, керована верховенством права».

Особливості захисту прав людини у межах Ради Європи, ОБСЄ, ЄС. Хартія основних прав Європейського Союзу. Захист прав людини у Європейському Союзі.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Європейський суд з прав людини як механізм захисту прав

Розуміння Конвенції, протоколів до неї та ЄСПЛ як єдиного механізму. Принципи тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї, еволюція змісту цих документів. Динамічна інтерпретація Конвенції. Ефективне та автономне тлумачення. Право на справедливий суд. Звернення до Європейського суду з прав людини.

Структура, компетенція та порядок функціонування ЄСПЛ. Практика ЄСПЛ як джерело права. Особливості рішень ЄСПЛ та їх виконання. Пілотні рішення, значення й перспективи. Реформування конвенційної системи захисту прав людини.

Проблемні питання виконання рішень ЄСПЛ в окремих державах. Застосування Конвенції та практики ЄСПЛ як джерел права України.

5. Зобов'язання держави в сфері прав людини

Концепція зобов'язань держави, її сутність та розвиток. Види зобов'язань держави щодо прав людини. Межі розсуду держави в питаннях захисту прав людини.

Обмеження прав людини: міжнародні та національні вимоги. Допустимі обмеження прав людини за міжнародними стандартами прав людини в системі ООН (Загальна Декларація прав людини, Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права). Підстави обмежень прав людини: охорона державної безпеки, громадського порядку, здоров'я, моральності населення, прав і свобод інших.

Припустимі межі втручання держави у здійснення прав людини: втручання у випадках, «передбачених законом», їх легітимна мета, «необхідність в демократичному суспільстві», пропорційність обмеження прав чи свобод та легітимної мети, що переслідується.

Особливості негативних і позитивних зобов'язань держави. Пропорційність та необхідність застосованих засобів у демократичному суспільстві. Проблеми відповідальності та отримання компенсації від держави за порушення прав людини.

6. Зобов'язання бізнесу в сфері прав людини

Права людини, етика та бізнес. Основні проблеми у сфері бізнесу та прав. Підходи до регулювання зобов'язань бізнесу. Свобода підприємництва. Стандарти ведення підприємницької діяльності. Право власності. Право на працю, справедливі умови праці, рівну оплату за рівноцінну працю.

Роль бізнесу у захисті прав людини. Кращі практики поваги до прав людини з боку бізнесу.

Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на права осіб і груп. Керівні принципи щодо бізнесу та прав людини. Соціальне підприємництво та реалізація прав людини.

7. Національні засоби захисту прав людини

Утвердження прав людини в Україні. Права людини в Конституції України. Рішення Конституційного Суду України, які найбільше вплинули на реалізацію та захист прав людини в національній правовій системі. Рішення Верховного Суду, знакові для захисту прав людини. Судові та позасудові гарантії та засоби захисту прав. Інституційні елементи механізму захисту прав людини. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та специфіка його діяльності.

Ефективність національних механізмів в сфері прав людини. Реформування національної правової системи в галузі забезпечення та захисту прав людини. Правозахисні організації на національному рівні та їх вплив на права людини в Україні.

Питання обмеження прав людини у національній правовій системі: порівняльний вимір. Обмеження прав людини в умовах воєнного та надзвичайного стану. Права людини і питання національної безпеки.

8. Особливості утвердження прав людини та правозахисної діяльності в окремих зарубіжних країнах

Велика Хартія вольностей: про права і свободи особи та про правосуддя, її вплив на сучасну доктрину прав людини та практику правозахисту. Декларація незалежності США, Конституція США та

Біль про права: їх роль у юридизації ліберальної доктрини прав людини. Французька Декларація прав людини та громадянина, її основні принципи, вплив на сучасне міжнародне та національне право у сфері прав людини. Права людини у сучасних конституціях держав. Тенденції та особливості закріплення прав людини на конституційному рівні у державах зі сталими демократичними традиціями та країнах «молодої демократії».

Альтернативні концепції прав людини. Права людини в традиційній правовій сім'ї. Права людини в релігійній правовій сім'ї. Іслам і права людини.

Регіональні механізми захисту прав людини: загальний огляд міжамериканської, азійської, африканської системи правозахисту. Міжамериканський суд з прав людини. Права людини у практиці Верховного Суду США. Африканський суд з прав людини і народів.

9. Права людини в умовах конфліктів

Допустимі обмеження прав людини в умовах конфліктів. Захист прав під час цивільного конфлікту. Громадянська війна. Захист прав під час військового конфлікту. Збройна агресія, відсіч та стримування. Право на спротив. Права людини в умовах міжнародних та неміжнародних конфліктів.

Питання юридичної належності та фактичного контролю над територією конфлікту. Право на життя в умовах збройних конфліктів.

Зобов'язання держави в сфері прав людини під час конфлікту та у постконфліктний період. Транзитивна юстиція. Доктрина відповідальності щодо захисту.

Тематика практичних занять

Назва модулю	Тема практичного заняття	Вид практичного заняття	Кількість годин	Кількість годин практичних занять у модулі (всього)
1. Теорія прав людини	1.1. Права людини та правозахисна діяльність в юридичній професії	Семінар-дискуссія (за вибором)	2	6
	1.2. Універсальність концепції прав людини	Колоквіум	4	
	1.3. Механізми захисту прав людини	Семінар (за вибором)	2	
2. Універсальний каталог прав людини	2.1. Каталог особистих прав людини	Колоквіум	4	6
	2.2. Заборона дискримінації	Семінар (за вибором)	2	
	2.3. Особливості політичних прав людини	Семінар (за вибором)	2	
	2.4. Міжнародні та національні стандарти щодо соціально-економічних прав людини	Семінар (за вибором)	2	
	2.5. Процесуальні права як спосіб забезпечення фундаментальних прав людини	Семінар (за вибором)	2	
3. Права	3.1. Специфіка	Колоквіум	4	6

людини в європейській юриспруденції	європейської юриспруденції			
	3.2. Захист прав людини в Європейському Союзі	Семинар	2	
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Європейський суд з прав людини як механізм захисту прав	4.1. Закріплення та тлумачення прав людини у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	Семинар (за вибором)	2	6
	4.2. Права людини у практиці Європейського суду з прав людини	Семинар (за вибором)	2	
	4.3. Застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини як джерел права в Європейському Союзі та Україні	Колоквіум	4	
5. Зобов'язання держави в сфері прав людини	5.1. Зобов'язання держави в сфері прав людини та відповідальність за їх порушення	Семинар	2	2
6. Зобов'язання бізнесу в сфері прав людини	6.1. Бізнес і практики в сфері прав людини	Семинар	2	2
7. Національні засоби захисту прав людини	7.1. Розуміння змісту, реалізація та захист прав людини на національному рівні	Семинар	2	6
	7.2. Обмеження прав людини та правозахисна діяльність у національній правовій системі		4	
8. Особливості утвердження прав людини та правозахисної	8.1. Розвиток концепції прав людини та правозахисної діяльності у зарубіжних країнах	Семинар	2	6
	8.2. Специфіка захисту прав людини в основних	Колоквіум	4	

діяльності в окремих зарубіжних країнах	правових сім'ях сучасності			
9. Права людини в умовах конфліктів	9.1. Права людини в умовах конфліктів		2	6
	9.2. Стан дотримання прав людини в Україні	Круглий стіл (за участі правозахисних організацій)	4	

Розподіл балів та шкала оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота									Прак-тичні заняття	Іспит	Сума
Змістовні модулі											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	45	55	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
1	2	3	4
90–100	A	відмінно	
82–89	B	добре	

74–81	C		зараховано
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичні вказівки до самостійного вивчення курсу

Навчальний курс побудований таким чином, щоб матеріал можна було засвоювати за допомогою *case study* та *art study*.

В межах *case study* передбачено наведення прикладів судових справ у лекціях, а також вивчення модельних справ ЄСПЛ та інших міжнародних і національних судів, які надаються до кожного модулю та до окремих практичних занять. За принципом складної судової справи побудовані завдання для самостійної роботи, які пропонується розв'язати у кожному модулі. Таким чином *case study* зосереджується на практичній стороні формування знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

В межах *art study* передбачено вивчення творів мистецтва, у яких відображено проблематику прав людини. Основною формою ознайомлення з мистецькими творами обрано перегляд фільмів, який може здійснюватися як в рамках самостійної роботи, так при роботі у групах. Такий вибір обумовлюється як здатністю кінематографу поєднувати змістовний, візуальний та аудіо ряд, так і його інтерактивною здатністю. Це також відповідає культурному просуванню прав людини через творчі форми, живий дискурс і звернення до сприйняття не лише через раціональне, а й через емоційне, а також уявленню доктрини прав людини поза суворими правовими рамками. До кожного модулю пропонується рекомендований перелік фільмів і короткий опис до них. Таким чином *art study* доповнює специфічний раціональний процес формування знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Інші методи навчання включають лекції, практичні заняття (колоквіуми, семінари, дискусії, круглий стіл), диспути, індивідуальні консультації, групові консультації, групове вирішення модельних судових справ (як елемент case study), обговорення тематичних творів мистецтва (як елемент art study), персональні завдання (есе, задачі, тести).

Самостійна робота може здійснюватися у таких формах як підготовка до практичних занять, самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань, самостійне ознайомлення з творами мистецтва, розв'язання завдань, тестів для самоперевірки, робота з інформаційними ресурсами, підготовка до розгляду модельних справ з питань прав людини, підготовка до обговорення тематичних творів мистецтва, підготовка до іспиту згідно переліку питань.

Контроль успішності припускає використання поточного контролю за якістю засвоєння основного матеріалу курсу у формі усного та письмового опитування під час практичних занять. Самостійні заняття можуть контролюватися через перевірку, оцінку й аналіз виконання домашніх завдань, наданих викладачем відповідно до робочої програми. Як форма контролю може також використовуватися підготовка до вирішення та аргументація до модельних судових справ наступною оцінкою їхньої якості.

Для засвоєння навчального матеріалу необхідні такі види занять, як лекції, практичні заняття та самостійна робота. На лекціях здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії ознайомлюються

переважно з теоретичною частиною матеріалу, що закріплюється та поглиблюється на практичних і самостійних заняттях.

Навчальним курсом передбачена варіативність у практичних заняттях. Це виражається як у формі занять (семінарів, дискусії, колоквіуму), так і у тематиці. Для окремих модулів пропонуються теми практичних занять за вибором, які можна скомпонувати залежно від спеціалізації та інтересів здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. До кожного з практичних занять даються добірки модельних справ ЄСПЛ та інших судів. Для полегшення пошуку повних текстів в квадратних дужках поруч з назвою справи подаються найпоширеніші варіанти її цитування.

PHD2 ПРОБЛЕМИ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна включає 2 тематичних блока (модуля). Програма розрахована на 108 годин (3 кредити), з яких передбачено 24 години лекцій та 24 годин практичних занять. Для самостійної роботи передбачено 48 години, та 12 годин індивідуальної.

Форма контролю – залік.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок підготовки (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферат або есей		Семестр	
Загальна кількість годин – 108	Спеціальність (професійне спрямування) (шифр і назва)	9-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u> (назва)	24 год.	-
		Практичні, семінарські	
		24 год.	-
		Лабораторні	

студента – 4	-	-
	Самостійна робота	
	48 год.	-
	Індивідуальні завдання: 12 год.	
		Вид контролю: залік

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л.		п.	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. БІЖЕНЦІ ТА ЇХ ПРАВА У СУЧАСНОМУ СВІТІ						
Тема 1. Основи правового становища людини і громадянина в сучасному світі. Поняття та сутність правового становища особи в державі. Міжнародно-правові стандарти прав людини.	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Визначення та тлумачення у законодавстві терміна «біженець» та ін.	8	2	2	-	-	4
Тема 3. Генезис терміна та законодавчого супроводження «біженців» у світовому законодавстві. Термін ВПО. Термін «право притулку». Територіальний та дипломатичний притулок.	8	2	2	-	-	4
Тема 4. Регіональні та міжнародні угоди, що регулюють правовий стан біженців і захист їхніх прав	8	2	2	-	-	4
Тема 5. Біженці в ЄС та місце	8	2	2	-	-	4

України в політиці ЄС щодо біженців.						
Тема 6. Міжнародні договори та міжнародні угоди, що регулюють визначений комплекс питань захисту прав біженців	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Світова практика захисту прав біженців та ВПО. Механізми захисту біженців у світі.	8	2	2	-	-	4
Разом за змістовим модулем 1	56	14	14	-	-	28
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 2. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ						
Тема 8. Долучення України до міжнародного законодавчого поля з прав біженців. Визначення терміна «Біженець».	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Нормативно-правове забезпечення біженців та ВПО в Україні. Процедура надання статусу «біженець».	8	2	2	-	-	4
Тема 10. Статистика та тенденції біженців та ВПО в Україні. Стан забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні. Головні проблемами біженців та ВПО в Україні. Біженці з зони АТО. Питання працевлаштування та пошук житла. Переселенці зі сходу України та Криму.	8	2	2	-	-	4
Тема 11. Аналітика щодо положення щодо перспектив входження до європейського законодавчого поля та вдосконалення законодавства із захисту прав біженців, її	8	2	2	-	-	4

політичних та житлових прав. Рекомендації та висновки аналітиків щодо законодавчого регулювання праці.						
Тема 12. Судова практика справ біженців в Україні. Національні засоби захисту і їх “вичерпання”. Вирішення питань на міжнародному рівні. Практичні приклади розгляду відповідних справ. Ланки українського правосуддя та інститут омбудсмена.	8	2	2	-	-	4
1	2	3	4	5	6	7
Разом за змістовим модулем 2	40	10	10	-	-	20
Усього годин	96	24	24	-	-	48
<u>ІНДЗ</u>	12	-	-	-	12	-
Усього годин	108	24	24	-	12	48

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

БІЖЕНЦІ ТА ЇХ ПРАВА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тема 1. Основи правового становища людини і громадянина в сучасному світі.

- Поняття та сутність правового становища особи в державі.
- Міжнародно-правові стандарти прав людини.
- Основні конституційні права та свободи людини та громадянина та регулювання правового статусу особи нормами національного законодавства.
- Недопустимість скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Тема 2. Термін «біженець». Визначення та тлумачення у законодавстві.

- Термін «біженець» у міжнародному праві (після Першої світової війни).
- Термін «біженець» в українському законодавстві.
- Біженці на пострадянському просторі. Проблема "гарячих точок».

Тема 3. Генезис терміну та законодавчого супроводження «біженців» у світовому законодавстві.

- Історія феномену біженців.
- Періодизація ставлення правового статусу біженців.

Тема 4. Універсальні міжнародні угоди, що регулюють правове становище біженців і захист їхніх прав. ВПО та «право притулку».

- Регіональні міжнародні договори і конвенції, що регулюють правовий захист біженців у певному регіоні
- Термін ВПО. Термін «право притулку».
- Територіальний та дипломатичний притулок.

Тема 5. Біженці в ЄС та місце України в політиці ЄС щодо біженців. Статистика та динаміка поширення (аналітика НІСД).

- Динаміка кількості біженців в ЄС.
- Аналітика щодо ситуації із біженцями в ЄС.
- Наслідки європейської міграційної кризи для України.

Тема 6. Міжнародні договори та міжнародні угоди, що регулюють визначений комплекс питань захисту прав біженців у контексті Міжнародного Права. Феномен гібридної війни.

- Предмет та поняття міжнародного гуманітарного права.
- Універсальний і регіональний рівень забезпечення і захисту прав людини та їх механізми та феномен гібридної війни.
- Правовий статус учасників збройних конфліктів.
- Універсальна та регіональні системи міжнародного захисту прав людини та основних свобод, зокрема біженців.

Тема 7. Світова практика захисту прав біженців та ВПО. Механізми захисту біженців у світі.

- Розвиток ідей про міжнародний захист прав людини. Міжнародні договори у сфері захисту прав людини.
- Міжнародні механізми захисту прав людини.
- Подання скарг щодо захисту прав людини.

ЗМІСТОВИЙ

МОДУЛЬ

2

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Тема 8. Долучення України до міжнародного законодавчого поля з прав біженців.

- Закон України «Про біженців».
- Умови набуття статусу біженця визначені Законом України "Про біженців".
- Визначення притулку в законодавстві України.

Тема 10. Статистика та тенденції біженців та ВПО в Україні. Стан забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні. Головні проблемами біженців та ВПО в Україні. Біженці з зони АТО. Питання працевлаштування та пошук житла. Переселенці зі сходу України та Криму у місцях компактного поселення (МКП). Свобода пересування ВПО.

- Статистика ВПО в Україні.
- Стан забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні.
- Облік ВПО.
- Соціально-економічні права ВПО.
- Свобода пересування ВПО.
- Політичні права.
- Житлові питання ВПО.

Тема 11. Аналітика щодо положення щодо перспектив входження до європейського законодавчого поля та вдосконалення законодавства із захисту прав біженців, її політичних та житлових прав. Оцінка Омбудсмена.

Рекомендації та висновки аналітиків щодо законодавчого регулювання.

- Актуальність та перспективи розвитку законодавства про захист прав біженців в Україні.

- Розвиток міграційної політики України під впливом євро-інтеграційних процесів.

PhDТема 12. Судова практика справ біженців в Україні. Національні засоби захисту і їх “вичерпання”. Вирішення питань на міжнародному рівні. Практичні приклади розгляду відповідних справ. Ланки українського правосуддя та інститут омбудсмена.

- Міжнародні механізми захисту прав людини
- Національні засоби захисту і їх “вичерпання”. Інститут омбудсмена.

- УВКБ ООН та інші неурядові організації в Україні, метою яких є надання допомоги державним органам, а також моніторинг виконання міжнародних зобов'язань країни у галузі захисту біженців.

- Адміністративно-правовий режим осіб, визнаних біженцями в Україні, та удосконалення законодавства України щодо статусу осіб визнаних біженцями.

- Судові кейси справ біженців.

РЬДЗ ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ТОЛЕРАНТНІСТЬ

ТЕМА 1. Доктрина верховенства права

Виникнення ідеї верховенства права. Політичні, економічні, соціальні передумови верховенства права. Формальні і органічні концепції верховенства права. Верховенство права у національних і міжнародних правопорядках.

Елементи верховенства права. Законність і закон у розумінні Європейського суду з прав людини. Правова рівність. Пропорційність. Due process. Судовий перегляд актів публічної влади. Верховенство права і демократія. Верховенство права і права людини.

Основні індекси верховенства права. World Justice Project. Індекси ефективного урядування Світового банку. Методика вимірювання верховенства права ООН. Вимірювання верховенства права в Україні. Основні проблеми верховенства права в Україні та їх причини.

ТЕМА 2. Толерантність і європейські правові цінності

Виникнення ідеї толерантності. Терпимість і толерантність як юридичні категорії. Чи є толерантність правовою цінністю? Переваги суспільств, заснованих на толерантності.

Вимоги, що впливають з толерантності. Права меншин як об'єкт правового захисту. Зобов'язання держави, які впливають з толерантності: повага, захист, забезпечення прав.

Недискримінація. Формальна і фактична рівність у праві. Межі правового впливу на суспільні відносини задля забезпечення

фактичної рівності. Ідея позитивних дій держави задля забезпечення фактичної рівності.

Толерантність і демократія. Чи може більшість вирішувати питання життя меншості.

Суспільна мораль і толерантність. Обов'язок держави захищати суспільну мораль і етична автономія осіб, які належать до меншості. Культурна багатоманітність.

ТЕМА 3. Міжнародне і національне право у сфері забезпечення толерантності

Акти Організації Об'єднаних Націй. Декларація про ліквідацію усіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії 1981 р. Декларація про принципи толерантності ЮНЕСКО 1995 р.

Акти Ради Європи у сфері толерантності і протидії насильницькому екстремізму. Європейська комісія проти расизму і нетолерантності. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини у сфері толерантності. Європейська Рада Толерантності і Примирення (ЄРТП). Модельний Національний закон ЄРТП про просування толерантності.

Конституція України і толерантність. Зв'язок толерантності й інших конституційних цінностей. Практика Конституційного Суду України. Національна стратегія у сфері прав людини.

ТЕМА 4. Толерантність і мова ненависті

Поняття і межі свободи слова. Американський і європейській підходи до обмеження свободи слова.

Поняття “мови ненависті”. Основні напрямки і цілі мови ненависті. Рекомендація Ради Європи “Щодо мови ненависті” 1997 р. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи слова і мови ненависті (Ербакан проти Туреччини, Фере проти Бельгії, М’бала М’бала проти Франції). Кейс “Шарлі Ебдо”: чи потрібне державне втручання?

Протидія мові ненависті: баланс між толерантністю і свободою слова.

ТЕМА 5. Толерантність до релігійних меншин

Право на свободу релігії. Моделі світськості в Європейських державах. Релігійна нейтральність держави як умова гарантування прав релігійних меншин.

Права релігійних меншин і релігійна більшість. Особливості зобов’язань держави щодо гарантування прав релігійних меншин. Право на сповідування своєї релігії в умовах релігійної меншості.

Основні порушення прав релігійних меншин і заходи боротьби з ними. Зростання релігійності і права релігійних меншин. Судові практики у сфері захисту прав релігійних меншин.

ТЕМА 6. Протидія расовій і етнічній дискримінації

Зміст обов’язку держави гарантувати права расових і етнічних меншин. Право на власний розвиток. Право на розвиток власної мови і культури. Право на участь у публічному житті.

Основні прояви расової й етнічної дискримінації. Боротьба з расовими й етнічним упередженнями. Попередження злочинів на ґрунті ненависті до расових чи етнічних меншин. Заборона пропаганди ідей расової чи етнічної зверхності. Заборона дискримінації за ознакою походження.

ТЕМА 7. Толерантність до сексуальних меншин

Заборона дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації: акти Ради Європи. Справа Європейського суду з прав людини “Оліарі та інші проти Італії”. Акти ЄС: між повноваженням Союзу і компетенцією держав.

Зобов’язання держави у сфері прав ЛГБТІ-людей. Заборона дискримінації на підставі сексуальної орієнтації. Проблема визнання державою одностатевих союзів. Суспільна мораль і права ЛГБТІ-людей. Релігійна свобода і право ЛГБТІ-людей на недискримінацію (“справи пекарів” у Верховному Суді США і Верховному Суді Сполученого Королівства та подібні).

ТЕМА 8. Правові проблеми забезпечення толерантності і поваги до прав людини в Україні

Основні показники толерантності в Україні: вітчизняні і світові дослідження. Релігійна толерантність. Толерантність до етнічних меншин. Проблема мови ненависті в Україні. Толерантність до сексуальних меншин.

Толерантність і військовий конфлікт: нові загрози і засоби протидії. Додаткові обмеження прав людини в умовах військового конфлікту.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л.		п.	лаб.	інд.	с.р.	
Тема 1. Доктрина верховенства права	14	4	2	-	2	4
Тема 2. Толерантність і європейські правові цінності	14	4	2	-	2	4
Тема 3. Міжнародне і національне право у сфері забезпечення толерантності	12	2	-	-	-	4
Тема 4. Толерантність і мова ненависті	14	2	2	-	2	6
Тема 5. Толерантність до релігійних меншин	14	2	2	-	2	6
Тема 6. Протидія расовій і етнічній дискримінації	14	2	2	-	2	6
Тема 7. Толерантність до сексуальних меншин	14	2	2	-	2	6
Тема 8. Україна	14	2	2	-	2	6
Усього годин	92	20	16	-	14	42

Форми самостійної роботи

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- робота з інформаційними ресурсами, перегляд рекомендованих викладачем художніх фільмів, їх аналіз з точки зору відповідних правових стандартів;
- підготовка до наукових дискусій і дебатів;
- підготовка до іспиту згідно з переліком питань.

Методи навчання:

- лекції
- практичні заняття
- наукові дискусії і дебати
- індивідуальні консультації
- групові консультації
- аналіз і анотування художніх сюжетів фільмів, книг.

Методи педагогічного контролю

Традиційні методи:

– *методи усного контролю:*

- індивідуальне опитування,
- розв'язання практичних завдань тощо;

– *методи письмового контролю:*

- розв'язання тестових завдань,
- контрольні роботи,
- есе у рамках запропонованих тем
- виконання презентацій на запропоновану викладачем тему

тощо;

Інноваційні методи:

- кейси, вокшопи;
- дебати.
- Методи самоконтролю:
- уміння самостійно оцінювати свої знання, peer review тощо.

Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів

- виконання домашніх завдань;
- опрацювання матеріалів лекції;
- аналіз рекомендованих судових рішень;
- перегляд рекомендованих фільмів;
- робота в інформаційних мережах;
- есе;
- підготовка презентації;
- розробка і вирішення кейсів;
- підготовка та публікація наукових статей, тез тощо;
- умови відвідування навчальних занять і т.п.

PhD4 ПРАВА ЛЮДИНИ, СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

Дисципліна «Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність» є однією з обов'язкових дисциплін загальної підготовки, яка належить до блоку дисциплін універсальної підготовки дослідника, тому займає провідне місце у підготовці докторів філософії з інформаційних технологій за спеціальністю «Комп'ютерна інженерія».

Метою даної дисципліни є створення системи знань студентів про міжнародний контекст прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності, його найбільш важливих положень при формуванні та використанні нормативно-правових актів, наукових праць і літератури; сформувані, розширити, систематизувати і закріпити цілісне уявлення про права людини, основи сексуальної орієнтації та гендерної рівності.

Конкретними цілями дисципліни «Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність» є:

ознайомити студентів з нормами чинного законодавства, теоретичною базою, що використовується при захисті прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

ознайомити студентів з актуальними правовими питаннями, пов'язаними із захистом прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

надати глибокі та міцні знання в контексті правового захисту прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

виробити у студентів вміння використовувати набуті знання при підготовці документів для захисту прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

виробити у студентів комплексний підхід до проблеми гендерної рівності – стратегії, що полягає у впровадженні проблематики рівності статей на всі рівні суспільства шляхом організації системи її врахування під час прийняття політичних рішень та вироблення політики.

Курс орієнтований на широке коло студентів, які мають бажання дослідити правові питання, пов'язані із правами людини, сексуальною орієнтацією та гендерною рівністю.

Завдання дисципліни. Засвоєння студентом теоретичних і практичних основ прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності; оволодіння понятійним апаратом гендерної рівності; вивчення міжнародного досвіду щодо прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності на державному та місцевому рівні; активізація самостійного навчання.

Результати навчання. Після вивчення дисципліни «Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність» студент має досягти таких результатів навчання:

орієнтуватися в сучасних національних та світових правових реаліях, тенденціях;

аналізувати чинні міжнародно-правові акти, що встановлюють загальнолюдські стандарти щодо прав особи, сексуальної орієнтації та гендерної рівності, ратифіковані Верховною Радою

України та законодавство України, що регламентує забезпечення прав особи, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

аналізувати, порівнювати та поєднувати (скомпільювати) юридичні документи з метою захисту прав людини;

ідентифікувати особливості стану гендерних відносин в основних сферах суспільного життя та визначати можливі шляхи його покращення;

формулювати причини та наслідки гендерної стратифікації та нерівності в сучасних суспільствах;

вживати заходи у випадку, коли буде встановлено, що утиск або інші форми дискримінації мали місце;

аналізувати та порівнювати основні положення гендерної політики в міжнародному аспекті (українською та англійською мовами);

інтегрувати команду IT-фахівців, науковців, дослідників, індустріальних партнерів для підготовки документів, пов'язаних із захистом прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності;

бути більш гендерно чутливими та толерантними у ставленні до оточуючих.

Компетентності (відповідають Національній рамці кваліфікацій для 8-го кваліфікаційного рівня):

загальні компетентності:

накопичувати і ефективно обирати інформацію;

використовувати інформаційні технології;

аналізувати етичні наслідки професійних дій;

усно і письмово комунікувати із зацікавленими особами, в т.ч. й англійською мовою;

взаємодіяти та працювати в команді: володіти методами і засобами підтримки командної роботи, планувати та ефективно організовувати роботу, соціальну комунікацію та безперервний контроль якості результатів роботи;

розробляти нові пропозиції (творчість та креативність);

мотивація і переконання постійно прагнути і досягати успіхів у навчанні;

специфічні компетентності:

бути здатними готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді щодо державної політики у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та шляхів її впровадження на підставі аналізу практичного досвіду держав-членів ЄС та інших країн, використовуючи методи порівняльного та інституційного аналізу;

бути здатними реалізовувати завдання та вимоги Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;

бути здатними аналізувати чинні міжнародно-правові акти та законодавство України, що встановлюють загальнолюдські стандарти права особи на сексуальну орієнтацію та гендерну рівність;

бути здатними використовувати та аналізувати юридичні документи з метою захисту прав людини.

РОБОЧИЙ ПЛАН
з дисципліни
«Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність»

Вид навчальної роботи	Годин в семестрі	Розподіл годин по тижнях																		Вид підсумкового контролю	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
Лекції	36	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	залік	
Самостійна робота	114	6	6	6	6	6	6	7	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7		
Проміжні форми контрольних заходів											ТК, Т1-9							ТК, УО	Есе	ТК, Т10-15	
Разом годин	105/5	8	8	8	8	8	8	9	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9		

Примітка: ТК – тестовий контроль; Т – тема дисципліни; УО – усне опитування.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин, відведених на:	
	Денна форма	
	Лекції	СРС
<p>Тема (модуль*) 1. Загальна характеристика та механізм захисту прав людини і громадянина в Україні: Лекція 1. Основи правового положення людини і громадянина в Україні. Лекція 2. Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення. Лекція 3. Види дискримінації та засоби протидії їй.</p>	6	18
<p>Тема (модуль) 2. Міжнародно-правові механізми гендерної політики: Лекція 4. Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності. Лекція 5. Теорія гендеру. Лекція 6. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.</p>	8	24
<p>Тема (модуль) 3. Сексуальна орієнтація в правовій системі України: Лекція 7. Сексуальна орієнтація в правовій системі України. Лекція 8. Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини.</p>	4	12
<p>Тема (модуль) 4. Просування гендерної рівності в Україні. Європейський досвід: Лекція 9. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.</p>	8	25

<p><i>Лекція 10.</i> Основні положення гендерної рівності у сфері праці.</p> <p><i>Лекція 11.</i> Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.</p> <p><i>Лекція 12.</i> Фемінізм: поняття, етапи, напрями.</p>		
<p>Тема (модуль) 5. Поняття та особливості прав ЛГБТ осіб:</p> <p><i>Лекція 13.</i> Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії.</p> <p><i>Лекція 14.</i> Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав.</p> <p><i>Лекція 15.</i> Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти.</p>	10	35
Разом за семестр:	36	114

* **Модуль** – це формально структурований досвід навчання, який повинен мати послідовний набір освітніх заходів, передбачених навчальним планом (лекцій, практичних робіт, лабораторних робіт і т.ін.), індивідуальної роботи студентів та відповідних видів (критеріїв) оцінки (тестування, презентація, підсумкова контрольна робота і т.ін.)

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Номер лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
1	<p>Основи правового положення людини і громадянина в Україні.</p> <p>Поняття і зміст правового статусу особи в державі. Правовий статус особи, як конституційно-правовий інститут. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Основні конституційні права та свободи людини та громадянина. Недопустимість скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.</p>	2
2	<p>Запобігання дискримінації в Україні: основні поняття та нормативно-правове забезпечення.</p> <p>Становлення законодавства у сфері дискримінації. Характеристика принципів юридичної рівності в контексті заборони дискримінації. Характеристика ознак, за яким заборонена дискримінація.</p>	2
3	<p>Види дискримінації та засоби протидії їй.</p> <p>Класифікація дискримінації: загальна характеристика. Підбурювання до дискримінації. Пособництво у дискримінації. Поняття та форми утиску. Механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації. Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації (на прикладах країн ЄС).</p>	2
4	<p>Гендер, стать та сексуальність: поняття, особливості, відмінності.</p> <p>Поняття та сутність гендеру, статі та сексуаль-</p>	2

	ності. Становлення теорій гендеру. Гендерні стереотипи та гендерні ролі. Поняття та види сексуальних орієнтацій: історія розвитку та сучасний стан; порівняльний аналіз з Європейськими країнами.	
5	Теорія гендеру. Гендерні ролі як норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю. Гендерна ідентичність як аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як певної особистості. Характеристика гендерних стереотипів. Особливості гендерної філософії. Поняття та характеристика гендерних девіацій.	2
6	Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи. Рівні права і можливості для жінок і чоловіків у договорах ЄС. Інституційне забезпечення гендерної рівності. Залучення жінок до політики на рівні ЄС. Лобіювання жіночого представництва: Європейське жіноче лобі. Регіональні та партійні об'єднання жінок.	2
7	Сексуальна орієнтація в правовій системі України. Поняття та загальна характеристика сексуальної орієнтації. Різновиди сексуальної орієнтації та їх нормативність. Сексуальна орієнтація в правовій системі України: а) термін «сексуальна орієнтація» у нормативних документах, прийнятих органами державної влади України; б) термін «сексуальна орієнтація» у чинних для України міжнародних договорах та в міжнародному стандарті «Соціальна відповідальність (SA8000)»; в) термін «сексуальна орієнтація» в чинних для України рішеннях міжурядових	4

	організацій.	
8	<p>Толерантність як прояв поваги до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини.</p> <p>Толерантність – умова сучасної демократії. Характеристика правових засобів забезпечення толерантності: а) забезпечення толерантності на рівні міжнародно-правових механізмів; б) конституційне забезпечення толерантності; в) законодавча і судова практика щодо окремих проявів нетолерантності. Політика поваги до автономії людини проти політики відрази. Повага до СОГІ: міжнародно-правовий контекст.</p>	2
9	<p>Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.</p> <p>Україна у світових рейтингах гендерної рівності. Законодавчі гарантії в сфері гендерної рівності. Політичне представництво жінок в країнах ЄС та Україні. Місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Захист прав жінок, що входять до категорії внутрішньо переміщених осіб. Марш за права жінок.</p>	4
10	<p>Основні положення гендерної рівності у сфері праці.</p> <p>Законодавче забезпечення та захист трудових права жінок. Принципи гендерної рівності в трудових правовідносинах. Характеристика основних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».</p>	2
11	<p>Проблематика гендерного насильства в українському законодавстві.</p> <p>Правове регулювання гендерного насильства. Поняття та види гендерного насильства. Насильство в сім'ї як порушення прав людини.</p>	2

	Причини та види насильства над жінками в сім'ї. Міжнародний досвід попередження насильства в сім'ї.	
12	Фемінізм: поняття, етапи, напрями. Поняття та історія розвитку фемінізму. Фемінізм та його різновиди. Основні етапи розвитку фемінізму. Сучасний стан та проблеми українського фемінізму.	2
13	Одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії. Поняття інституту цивільного партнерства за кордоном. Характеристика цивільних прав інституту цивільного партнерства. Право на існування одностатевих шлюбів в Україні та проблеми їх легалізації. Позиція Церкви щодо одностатевих шлюбів в Україні. Біблія про одностатеві шлюби. Правовий захист одностатевих відносин в іноземних державах.	4
14	Теоретичні та практичні аспекти регулювання сімейних відносин та відносин ЛГБТ за законодавством України та інших держав. Поняття та функції сім'ї згідно норм Сімейного кодексу України. Історія виникнення ЛГБТ-прайдів. Права ЛГБТ в Україні. Проблеми усиновлення одностатевими парами в контексті принципу рівності прав і свобод людини і громадянина.	2
15	Право на здоров'я людей, що належать до ЛГБТ-спільноти. Права людей, що належать до ЛГБТ-спільноти, в царині охорони здоров'я: а) зміна (корекція) статевої належності в Україні та міжнародна практика; б) правове регулювання механізму зміни статі.; в) медико-біологічні та соціально-психологічні показання для зміни (корекції) статевої належності; г) медичне свідчення про зміну (корекцію) статевої належності. Характеристика цивільно-правового договору	2

	про зміну (корекцію) статевої належності.	
	Разом за семестр:	36 год.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) РОБОТИ

Номер тижня	Вид самостійної роботи	К-ть годин
	<i>За семестр:</i>	
1-2	Опрацювання лекційного матеріалу.	12
3-4	Опрацювання лекційного матеріалу.	12
5-6	Опрацювання лекційного матеріалу.	12
7-8	Опрацювання лекційного матеріалу.	12
9-10	Підготовка до тестування за темами 1-8. Опрацювання лекційного матеріалу.	13
11-12	Опрацювання лекційного матеріалу.	12
13-14	Опрацювання лекційного матеріалу.	13
15-16	Опрацювання лекційного матеріалу.	14
17-18	Підготовка до тестування з тем 9-15. Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до підсумкового контрольного заходу	14
	Разом за семестр:	114

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних методів. Зокрема, лекції проводяться, в основному, словесними методами, з використанням інформаційних технологій, майстер-класів, тренінгів щодо підтримки командної роботи і мають за мету – набуття студентами практичних навичок із прав людини, сексуальної орієнтації та гендерної рівності.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочим планом дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку. При цьому при виведенні остаточної оцінки враховуються результати поточного контролю.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У СЕМЕСТРІ

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з врахуванням коефіцієнта вагомості.

При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема, засвоєння теоретичного матеріалу з тем перевіряється тестовим контролем.

На основі результатів поточного контролю і підсумкового контрольного заходу виставляється підсумкова семестрова оцінка.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Самостійна, індивідуальна робота		Семестровий контроль (залік)
Тестовий контроль:		Підсумкова контрольна робота (Модулі 1-5)
Модулі 1-3	Модулі 4-5	
ВК:	0,6	0,4

Умовні позначення: ВК – ваговий коефіцієнт.

Оцінювання тестових завдань. Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 20.

Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Сума балів за тестове завдання	1–11	12–14	15–18	19-20
Оцінка	2	3	4	5

На тестування відводиться 20 хвилин. Тестування проводиться з використанням модульного середовища для навчання MOODLE. Правильні відповіді студент реєструє в он-лайн режимі в модульному середовищі MOODLE.

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у наступній таблиці.

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інтервальна шкала балів	Вітчизняна оцінка	
A	4,75–5,00	5	<i>Відмінно</i> – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4,25–4,74	4	<i>Добре</i> – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними

			помилками
C	3,75–4,24	4	<i>Добре</i> – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3	<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	<i>Незадовільно</i> – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	<i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

PHD5 ПРОТИДІЯ РАСИЗМУ, КСЕНОФОБІЇ ТА ЕКСТРЕМІЗМУ

Метою вивчення дисципліни «Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму» є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії системи поглиблених знань, вмінь та навичок щодо форм і методів протидії ксенофобії, расизму та екстремізму як соціальним проблемам, притаманним сучасному суспільству, усвідомлення необхідності формування толерантного ставлення до представників інших культур.

Завдання навчальної дисципліни. *Після вивчення навчальної дисципліни* здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії *зможуть:*

пояснювати поняття «*ксенофобія*», «*екстремізм*» та «*расизм*»;

формулювати причини та наслідки цих явищ у житті суспільства й окремої людини;

ідентифікувати різні аспекти проявів ксенофобії, екстремізму та расизму у сучасному суспільстві (зокрема, використовуючи дані соціологічних досліджень та моніторингів);

оцінювати окремі приклади протидії ксенофобії та расизму в Україні та інших країнах;

висловлювати та аргументувати особисту позицію щодо проявів ксенофобії, екстремізму та расизму;

оцінювати особисту громадянську поведінку з погляду толерантності;

знаходити та обґрунтовувати способи підвищення рівня толерантності в українському суспільстві;

використовувати нові підходи і методи у викладацькій діяльності з метою формування в студентів толерантного ставлення до представників інших культур.

Місце навчальної дисципліни «Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму» у структурі освітньо-професійної програми:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 08 «Право»/ 29 – міжнародні відносини	Нормативна
Модулів – 3		Рік підготовки: 2
		семестр
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність – 081 «Право»	Лекції 30
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 90		Практичні заняття 0
	Рівень освіти – третій (освітньо-науковий)	Самостійна робота 90
		Вид контролю: іспит

Програма «Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму» призначена для всіх здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, має міждисциплінарний характер і охоплює узагальнені проблеми теорії та практики протидії ксенофобії, расизму та екстремізму. Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії системи поглиблених знань, вмінь та навичок щодо форм і методів протидії ксенофобії, расизму та екстремізму як соціальним проблемам, притаманним сучасному суспільству, усвідомлення необхідності формування толерантного ставлення до представників інших культур.

До програми входить 3 модулі (тематичних блоки). Програма розрахована на 120 годин (4 кредити), з яких передбачено 30 годин лекцій та 90 годин самостійної роботи. Форма контролю – іспит. Рік підготовки: другий

Методи навчання. Для засвоєння навчального матеріалу необхідні такі види занять, як лекції та самостійні заняття у формі виконання домашніх завдань. На лекціях здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії ознайомлюються переважно з теоретичною частиною матеріалу, що закріплюється та поглиблюється при самостійній роботі.

Конкретні методи навчання: лекції, диспути, індивідуальні консультації, групові консультації, вирішення модельних судових справ (case study), обговорення тематичних творів мистецтва (art study), персональні завдання (есе, задачі).

Форми самостійної роботи: самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань; робота з інформаційними ресурсами; підготовка до розгляду модельних справ з питань протидії ксенофобії, расизму та екстремізму; підготовка до обговорення тематичних творів мистецтва; підготовка до іспиту відповідно до переліку питань.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОТИДІЯ РАСИЗМУ, КСЕНОФОБІЇ ТА ЕКСТРЕМІЗМУ»

МОДУЛЬ 1. КСЕНОФОБИЯ, РАСИЗМ ТА ЕКСТРЕМІЗМ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

Тема 1.1. Расизм, екстремізм і ксенофобія: поняття і визначення.

Тема 1.2. Прояви ксенофобії, расизму і нетерпимості у структурах громадянського суспільства.

Тема 1.3. Офіційне реагування влади на прояви ксенофобії, расизму і нетерпимості.

МОДУЛЬ 2. АНАЛІЗ ПРОЯВІВ РАСИЗМУ, ЕКСТРЕМІЗМУ І КСЕНОФОБІЇ.

Тема 2.1. Прояви ксенофобії на рівні владних структур.

Тема 2.2. Прояви ксенофобії в діяльності політичних партій, громадських організацій і об'єднань.

Тема 2.3. Прояви ксенофобії, расизму і нетерпимості в ЗМІ.

МОДУЛЬ 3. ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РАСИЗМУ, ЕКСТРЕМІЗМУ І КСЕНОФОБІЇ.

Тема 3.1. Протидія поширенню ксенофобії і шовіністичних поглядів у практиці України і зарубіжних країн.

Тема 3.2. Нормативне забезпечення протидії поширенню ксенофобії, расизму та екстремізму.

Тема 3.3. Практика міжнародного співробітництва щодо протидії поширенню ксенофобії, расизму та екстремізму.

LLL 1 БІЗНЕС І ПРАВА ЛЮДИНИ

Метою навчального курсу є:

підвищити обізнаність слухачів курсу щодо стандартів захисту прав людини від порушень з боку бізнесу, забезпечення поваги бізнесом прав людини й ефективного функціонування правових засобів захисту прав людини;

забезпечити системні знання й розуміння впливу бізнес-діяльності на права людини, ролі держави, громадянського суспільства й юридичної спільноти у сприяння належному виконанню бізнесом зобов'язань у сфері прав людини;

сформувати навички ідентифікації порушень бізнесом прав людини, впровадження на корпоративному рівні практик з оцінки ризику від бізнес-діяльності для прав людини, їх попередження і мінімізації негативних наслідків, а також належного реагування в ситуації, коли порушення було допущене.

ТЕМА 1. КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ З БОКУ БІЗНЕСУ

- Походження концепції прав людини. Структура прав людини.
- Обов'язки поважати, захищати і забезпечувати права людини.
- Керівні принципи ООН щодо бізнесу і прав людини.
- Міжнародні договори про зобов'язання бізнесу у сфері прав людини.

ТЕМА 2. ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ ЗАХИЩАТИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ БІЗНЕСУ І ПРАВ ЛЮДИНИ

- Зобов'язання держави: законодавство, політики і регулювання.
- Зв'язок між державою та бізнесом:
- Бізнес, який належить або контролюється державою, або такий, що отримує суттєву державну підтримку та / або користується послугами державних установ.
- Бізнес, який надає публічні послуги.
- Бізнес, у якого держава закуповує товари чи послуги чи продукти іншої комерційної діяльності.
- Роль держави у забезпеченні поваги бізнесом прав людини в зонах конфліктів.
- Забезпечення політичної узгодженості.

ТЕМА 3. КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

- Обов'язок бізнесу поважати права людини.
- Заява про відданість правам людини.
- Механізм забезпечення належної обачності.

ТЕМА 4. ДОСТУП ДО ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

- Реагування на порушення прав людини, пов'язаних з бізнесом.

- Судовий захист.
- Бар'єри щодо доступу до суду.
- Державні позасудові механізми.
- Позадержавні засоби правового захисту.

LLL 2 ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК: ЮРИДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

ТЕМА 1. Гендер і гендерна рівність: основні поняття та концепції

Досягнення справедливості, у тому числі гендерної рівності, є метою розвитку само по собі – воно не вимагає додаткового обґрунтування своєї необхідності. Гендерна рівність відіграє важливу роль у забезпеченні суспільного розвитку.

Гендер як певні соціальні ролі, виконання яких очікують від чоловіків і жінок, на відміну від статі, яку пов'язують з генітальною будовою, репродуктивною системою, хромосомним набором, тобто із біологічними показниками.

Реальна рівність визнається однією з найбільш важливих цінностей демократичного суспільства, зобов'язання щодо забезпечення якої закріплено міжнародними нормами й стандартами у сфері прав людини.

ТЕМА 2. Міжнародні зобов'язання України в сфері захисту прав жінок

Міжнародні стандарти прав людини, закріплені у міжнародних договорах, ратифікованих Україною, як обов'язкове джерело права. Положення міжнародних договорів, пріоритет перед національним законодавством у разі колізії.

Розвиток положень міжнародних і регіональних договорів у сфері захисту прав людини у рішеннях відповідних міжнародних і регіональних інституцій – Комітети ООН, Європейський суд з прав людини, Суд Справедливості ЄС. Обізнаність із практикою цих інституцій збагачує знанням конкретних моделей поведінки, озброює інформацією про належні й неналежні практики, механізми втілення тих чи інших положень міжнародних і регіональних документів, надає уявлення про правильне їх розуміння і сферу дії, існуючі підходи до їх застосування при вирішенні конкретних справ.

ТЕМА 3. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: статус і практика застосування в Україні

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок – біль про права жінок. Характеристика CEDAW як міжнародного договору в сфері прав людини. Ключові положення CEDAW: принцип недискримінації, принцип рівності (формальний та змістовний аспекти), принцип зобов'язань держави.

Зобов'язання держави: усувати пряму й непрямую дискримінацію, змінювати культурні норми й гендерні стереотипи, які негативно впливають на реалізацію жінками їх прав, сприяти фактичній рівності жінок.

Статус і практика застосування в Україні CEDAW та загальних рекомендацій.

Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України.

ТЕМА 4. Тимчасові спеціальні заходи щодо забезпечення гендерної рівності у різних сферах життя

Позитивні дії як поняття, що позначає заходи, спрямовані на створення більш сприятливих умов для реалізації правових можливостей окремим групам осіб, які через історично сформовані усталені в суспільстві уявлення щодо соціальних ролей або через інші фактори перебувають у менш сприятливих умовах, порівняно з іншими групами. За формальними ознаками такі заходи можуть бути кваліфіковані як такі, що дискримінують або обмежують інші групи. Так, надання додаткових можливостей для працевлаштування внутрішньо переміщених жінок обмежує у працевлаштуванні інші групи людей. Або, наприклад, закріплена в законодавстві деяких європейських країн норма щодо надання жінці переваги при працевлаштуванні, коли вона має однаковий з чоловіком рівень кваліфікації та претендує на ту ж саму посаду, що й він, з формальної точки зору є дискримінаційною щодо чоловіків.

Декларація про рівноправність жінок та чоловіків Комітету міністрів Ради Європи від 16.11.1988 року, зокрема, наголошує на необхідності передбачити спеціальні заходи, які спрямовані на якнайскоріше встановлення реальної рівноправності жінок і чоловіків у різних сферах, та зокрема у доступі до державних посад усіх рівнів, доступі до всіх професій, зайнятості та заробітної плати.

Позитивні дії як спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права (надання преференцій, встановлення квот тощо з метою вирівнювання ситуації у сферах, де наявний відчутний дисбаланс). Види тимчасових спеціальних заходів (квотування, преференції при працевлаштуванні

Розгляд досвіду інших країн щодо застосування позитивних заходів (дій) для забезпечення гендерного балансу.

ТЕМА 5. Забезпечення гендерної рівності в Україні

Загальний огляд законодавчих актів України, які мають особливе значення для забезпечення прав жінок і утвердження гендерної рівності – закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про протидію торгівлі людьми», а також окремі антидискримінаційні положення інших законодавчих актів.

Обов'язковість проведення гендерно-правової експертизи законодавства. Обов'язковість відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Розгляд сфер життя, які характеризуються підвищеним ризиком проявів дискримінації за ознакою статі, зокрема: права жінок і дівчат, у тому числі з уразливих груп населення, у зоні конфлікту; права жінок у сфері зайнятості, розміщення реклами, яка містить сексизм та / або є такою, що принижує осіб жіночої або

чоловічої статі, виконання політичними партіями вимоги щодо представленості представників однієї статі у виборчих списках партій

ТЕМА 6. Поняття гендерної дискримінації та її ідентифікація

Поняття дискримінації, непрямой дискримінації, прямої дискримінації, підбурювання до дискримінації, позитивних дій, пособництва у дискримінації, утиску в законодавстві України та їх застосування на практиці.

Тест на гендерну дискримінацію: чи мала місце різниця у поведженні/ставленні; чи зазнала б особа більш сприятливого ставлення, якби вона була іншої статі; чи мала різниця у поведженні об'єктивне та розумне обґрунтування; чи переслідує різниця у поведженні правомірну (легітимну) мету; чи є заходи, які використовуються, пропорційними досягненню цієї правомірної мети.

Тягар доведення у справах про дискримінацію: заявнику (заявниці) достатньо викласти факти, на підставі яких можна припустити, що мало місце дискримінаційне ставлення/поводження; після цього обов'язок доведення протилежного переходить на особу, проти якої подано заяву.

ТЕМА 7. Гендерні стереотипи як бар'єр у реалізації жінками своїх прав

Стереотипи довгий час сприймалися як позаюрیدичне явище. Однак все більшого визнання здобуває позиція, відповідно

до якої правового регулювання потребують випадки, коли стереотипне уявлення спрямовується на конкретну людину через її належність до певної соціальної групи (за статтю, за віком, за етнічним походженням тощо), щодо якої сформувався той чи інший стереотип, і це впливає на юридичне врегулювання ситуації. Так, узагальнені уявлення про характеристики, ролі, якості чоловіків чи жінок переносяться на конкретного чоловіка або на конкретну жінку.

Приклади впливу стереотипів на прийняття рішень та здійсненні правосуддя, наприклад, роботодавець, який обирає між двома молодими спеціалістами різної статі, може надати перевагу чоловіку, керуючись стереотипом про те, що жінка через певний короткий проміжок часу піде в декрет, а потім буде постійно брати лікарняний через те, що діти часто хворіють.

ТЕМА 8. Доступність правосуддя для жінок в Україні

Доступність правосуддя як одна з основоположних вимог верховенства права й необхідна умова належної реалізації прав людини виступає невід'ємною передумовою соціальної включеності й критичним елементом належно функціонуючої демократії.

Гендерна дискримінація як бар'єр у забезпеченні доступності правосуддя. Вплив гендерних стереотипів на здійснення правосуддя, необхідність формування в суддів вміння ідентифікувати випадки гендерної дискримінації й належним чином за допомогою юридичних засобів на них реагувати.

Чинники, які становлять бар'єри для доступу до правосуддя: правові / інституційні та соціально-економічні й культурні.

ТЕМА 9. Зобов'язання бізнесу у сфері забезпечення гендерної рівності

Взаємозв'язок концепцій забезпечення гендерної рівності й зобов'язань бізнесу в сфері прав людини. Кореляція між Керівними принципами ООН у сфері бізнесу і прав людини (UNGP), стандартами ООН у сфері захисту прав жінок (у першу чергу, CEDAW) та Цілями сталого розвитку (SDGs).

Роль бізнесу у сприянні гендерній рівності. Вплив гендерних стереотипів на сферу зайнятості. Питання поєднання зайнятості і сімейних обов'язків. Представництво жінок на керівних посадах в приватних компаніях. Відповідальність роботодавця за переслідування на робочому місці, у тому числі за сексуальні домагання. Забезпечення рівної оплати праці.

Гарні практики (good practices) щодо забезпечення бізнесом прав жінок.

ТЕМА 10. Моніторинг виконання міжнародних зобов'язань України у сфері захисту прав жінок та забезпечення принципу гендерної рівності

Складові елементи моніторингу захисту прав жінок: чітко продуманий, активний збір даних відносно характеру та обсягу порушень, які можуть бути спричинені як недосконалістю правових норм, так і якістю правозастосування; обробка отриманих даних та їх порівняння зі стандартами, встановленими в першу чергу самою

CEDAW та Рекомендаціями Комітету; встановлення причин існування порушень та вироблення рекомендацій щодо зміни ситуації для виправлення існуючого стану; збір матеріалів для проведення подальших дій для запровадження системних змін.

Предметом моніторингу виступають порушення окремих прав людини або їх аспектів щодо деяких груп жінок або жінок у цілому у взаємодії з державними та місцевими органами влади або бізнесом (забезпечення належного доступу жінок до необхідних соціальних та адміністративних послуг, застосування тимчасових спеціальних заходів, спрямованих на усунення дискримінації за ознакою статі тощо).

Етапи планування моніторингу: попередній аналіз ситуації та оцінка своїх можливостей; предмет моніторингу; цілі та задачі; міжнародні стандарти захисту прав жінок і забезпечення гендерної рівності; аналіз національного права і практики його реалізації; індикатори та джерела інформації; цільова аудиторія; часові рамки; автори та ініціатори; методологія; проведення дослідження; напрацювання рекомендацій на основі зроблених висновків; розробка стратегії конкретних дій на покращення ситуації за результатами моніторингу.